

Nüfus Politikaları

Nüfus politikaları, ülkelerin, nüfus artış hızını artırma veya azaltma, göçler ve nüfusunun özellikleriyle ilgili çıkardıkları yasalardan oluşturmaktadır.

- Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri farklı olduğundan uyguladıkları nüfus politikaları da farklı olmaktadır.
- Gelişmişlik düzeyinin yanı sıra ülkelerin nüfus miktarı da bu politikaları önemli ölçüde etkilemektedir.
- Çünkü doğal kaynaklar ve üretimin sınırlı olması, çok nüfuslu ülkeler açısından bir tehlike oluşturmaktadır. Bu durum, belirli bir süreden sonra uluslararası bir sorun hâline gelmiş ve Birleşmiş Milletler, bu amaçla nüfus konferansları düzenlemiştir.
- İlki 1974'te Romanya'nın başkenti Bükreş'te düzenlenen konferansta siyasi görüş farklılıklarından dolayı ortak bir görüş ortaya konulamamıştır.
- Mexico City'de (Meksiko Siti) düzenlenen konferansta çok nüfuslu ve nüfus artış hızı tarafından benimsenmiştir.
- ***Bu konuda gerçekleştirdiği örnek çalışmadan dolayı Çin, Birleşmiş Milletler tarafından madalya ile ödüllendirilmiştir.***
- Çünkü Çin'de 1974'te ve önceki dönemde üretim ve savunma için temel güç olarak nüfus kabul edilmiş, bu nedenle nüfus artışı teşvik edilmiştir.
- Ancak nüfus artışı, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilediği için ***Çin'de tek çocuk politikası*** benimsenmiştir.
- Bu uygulamaya bağlı olarak Çin'de nüfus artış hızı önemli ölçüde düşmüştür.

- **Çin'in tek çocuk politikası, iş gücüne duyulan ihtiyaçtan dolayı kırsal kesimde tepkiyle karşılanmıştır. Bunun üzerine ilk çocuğun kız olması durumunda ikinci bir çocuğa izin verilmiştir.**
- **Çin, tek çocuk nüfus politikasından 2015'te vazgeçmiştir. Bunun üzerine Çin'de nüfus artış hızında bir artış gözlenmiştir.**

Nüfus politikaları genel olarak üçe ayrılarak incelenebilir:

1. Nüfusu Arttırıcı Politikalar:

Genel olarak sanayileşmiş toplumlar ve gelişmiş ülkelerdeki eğitimli nüfusa bağlı olarak uzun yıllar boyunca düşük doğum oranları yüzünden ülke nüfusu genç ve dinamik nüfus özelliklerini kaybeder. Bunu önlemek için devlet doğumları teşvik eden nüfusu arttırıcı politikalar uygular ve demografik giderleri arttırabilir. **Örneğin; İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, Rusya gibi ülkeler bu tür politikalar uygulamaktadır.**

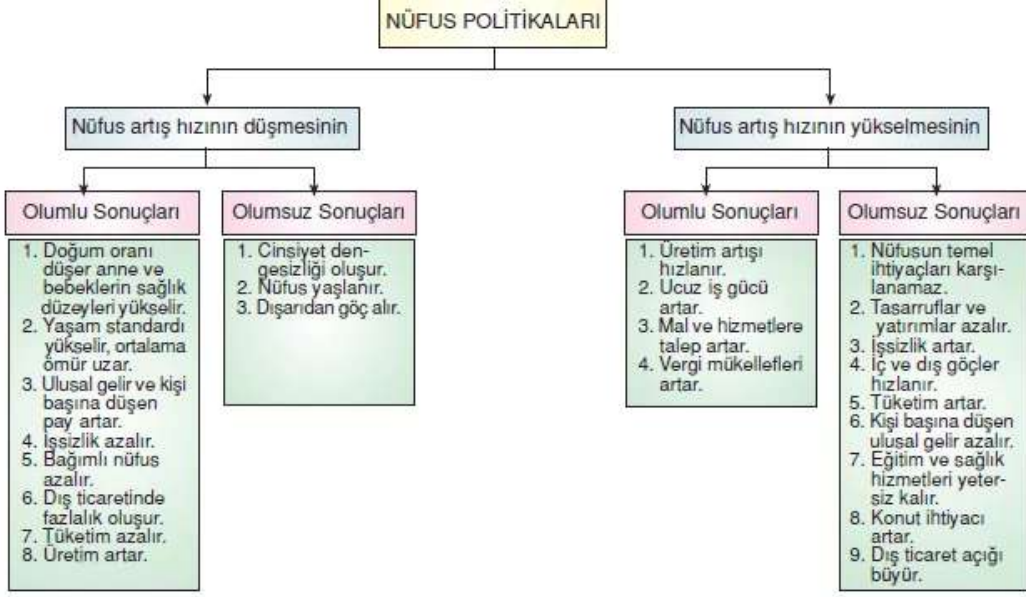
2. Nüfus Artış Hızını Azaltıcı Politikalar:

Yeterince gelişmemiş ve eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumlarda doğum oranları çok yüksek olduğundan nüfus artış hızı da çok fazla olur. Bu tür ülkelerde ekonomik kalkınma düzeyinin düşük olması, nüfusun hızla artmasını bir sorun haline getirir. **Örneğin; Afrika ülkeleri, Ortadoğu ülkeleri, Hindistan, Bangladeş, Endonezya gibi ülkelerde doğum oranlarını azaltmaya yönelik aile planlaması çalışmaları, evlilik yaşının yükseltilmesi veya ikinci çocukta para cezası gibi uygulamalar yapılmalıdır.**

3. Dengeleyici (Niteliği İyileştirici) Nüfus Politikaları:

Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde nüfusun nitelik ve yapısını iyileştirmeye yönelik demografik yatırımlar yapılır, eğitim ve sağlık sistemleri geliştirilir. **Örneğin Türkiye, Meksika, Arjantin günümüzde bu tür politikaları uygulamaktadır.**

Not: Nüfus politikaları sonucunda, nüfusun artış ve azalışı hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilir. Aşağıdaki kavram ağında bu durum özetlenmiştir:

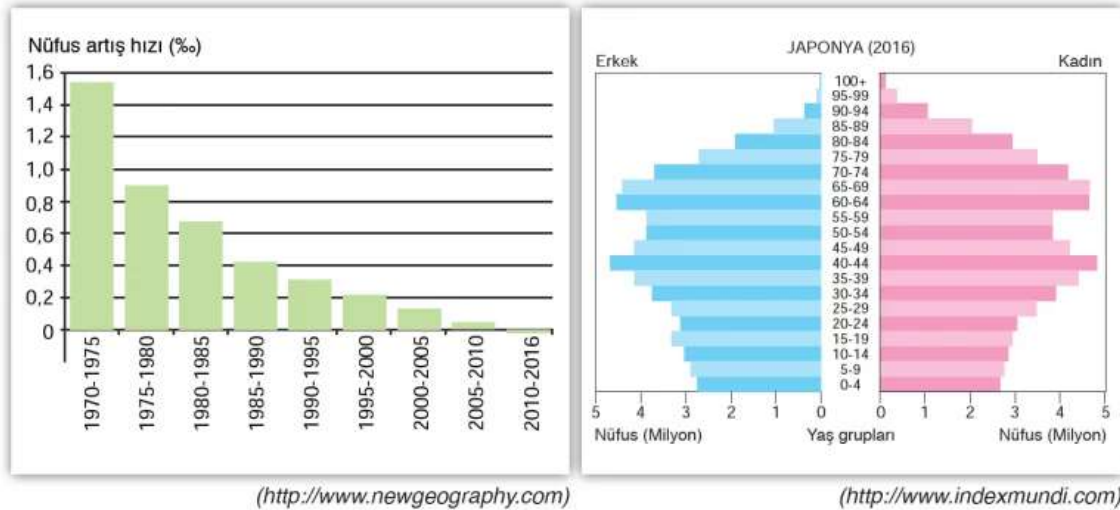

Nüfus Piramitlerine Göre Ülkelerin Nüfus Politikaları

JAPONYA:

Japonya'da 1948'de aile planlaması programı başlatılmıştır. Bunun sonucunda 1955'te binde 14 civarında olan nüfus artış hızı, 1960'ta binde 9'a düşmüştür. Japonya'daki doğal nüfus artış hızı sonraki süreçte hızla düşmüş ve eksi değerlere inmiştir. Nüfus artış hızının bu şekilde devam etmesi durumunda ülke nüfusunun azalacağı ve yaşlı nüfus oranının artacağı belirlenmiştir. Bunun sonucunda ülkede 1991'den itibaren nüfus artış hızının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

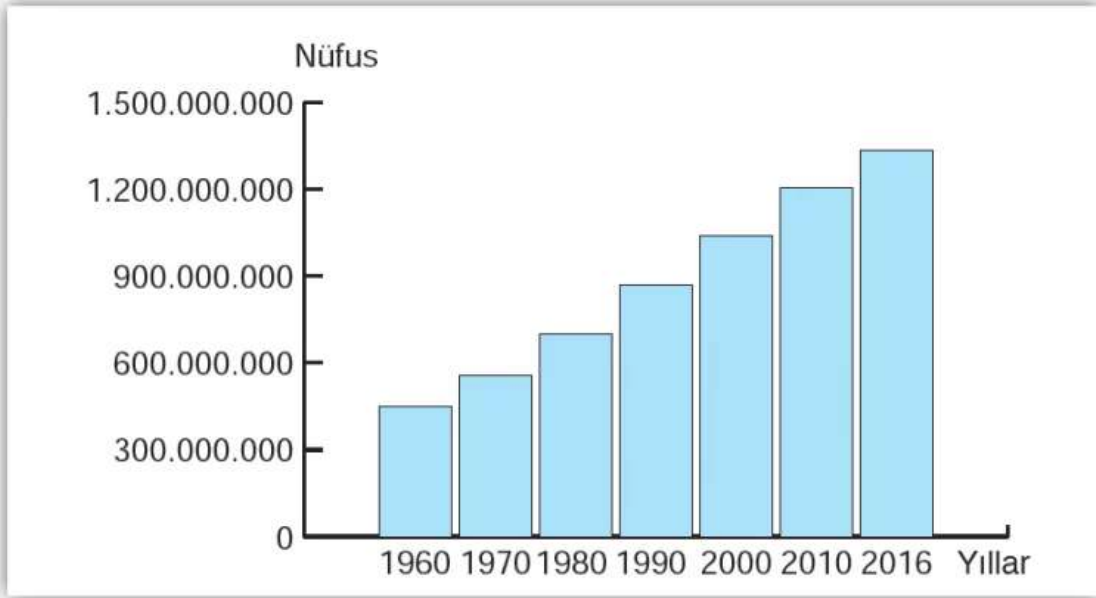
Japonya günümüzde de nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar uygulamaktadır.

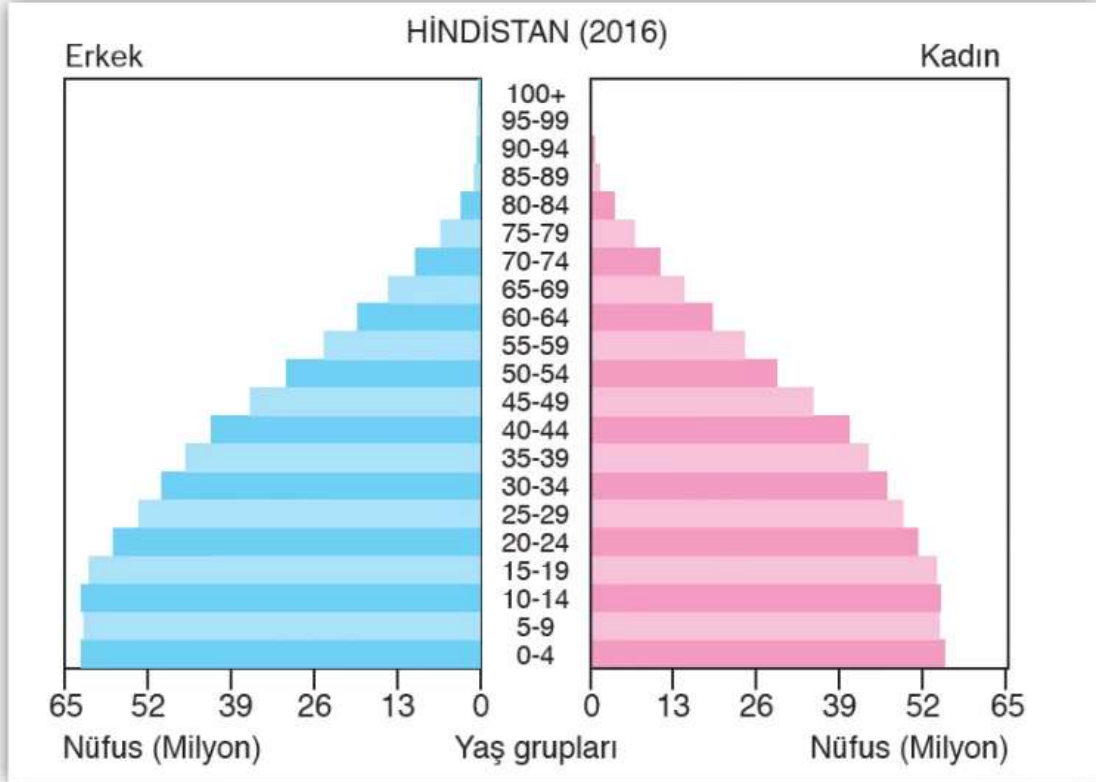
HİNDİSTAN:

Hindistan, dünyanın en çok nüfusa sahip ülkesi (yaklaşık bir milyar 379 milyon) Çin'den sonra en fazla nüfusu olan ülkedir. **Nüfus bilimciler, Hindistan'ın önümüzdeki yirmi yıl içinde Çin'in nüfusunu geçeceğini öngörmektedir.**

Hindistan, nüfus artış hızının düşürülmesine yönelik bir ulusal program oluşturulmuş, bütün eyaletlerin bu programa uyması için çalışmalar sürdürülmüştür. Bu çalışmalar sırasında bazı eyaletlerde **üçten fazla çocuğu olan ailelere zorunlu kısırlaştırma uygulaması** yapılmıştır. Bu uygulamalar, bazı eyaletlerde başarılı olmuşsa da ülke genelinde ortak bir nüfus politikası uygulanamadığı için, Hindistan'da bu konuda önemli bir gelişme sağlanamamıştır. **Hindistan, hâlen nüfusu ve nüfus artış hızı fazla olan ülkelerdendir.**

(<http://infochangeindia.org>)

(<http://www.indexmundi.com>)

Türkiye'nin Nüfus Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti'nin farklı **nüfus politikaları** benimsemesinin temel nedeni tarihi boyunca ülkemizin sosyoekonomik koşulları sürekli değişmiş olmasıdır.

Ülkemizde uygulanan nüfus politikalarını üç döneme ayırabiliriz:

1. 1927 ile 1963,
2. 1963 ile 2014,
3. 2014 ve sonrası dönemlerdir.

1. 1923 ile 1963 Dönemi'nde Uygulanan Nüfus Politikaları:

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizin kalkınması ve savunulması için nüfus artış hızımızın artırılması gerekmektedir. Bu nedenle 1923 ile 1963 yılları arasında Türkiye'de nüfus artış hızını artırmaya yönelik politikalar benimsenmiştir. Bu durumun dayanaklarını şöyle sıralayabiliriz:

- Önce Birinci Dünya Savaşı, ardından Kurtuluş Savaşı'ndan yeni çıktığı için erkek nüfusumuz azalmıştı.
- Bu nedenle doğum oranı düşük, çeşitli salgın hastalıklardan dolayı ölüm oranı yüksekti.
- Bu dönemde savunmada en önemli askerî güçlerden biri, insan sayısıydı.
- Ülkemizdeki temel ekonomik etkinlik ise tarım ve hayvancılıktı ve doğal kaynakların önemli bir kısmı işlenmeyi beklemekteydi.
- Hem tarım alanlarını hem de diğer doğal kaynakları işlemek için insan gücüne olan ihtiyaç fazlaydı.

Bu amaçla gerçekleştirilen başlıca uygulamalar şunlardır:

- 1929'da çıkarılan bir yasayla çok çocuklu aileler, yol vergisinden muaf tutulmuştur. 1930'da doğumevleri kurulmuştur. Böylece anne ve çocuk sağlığına önem verilmiştir.
- 1930 yılında çıkarılan bir yasayla altı ve fazla çocuğu olan kadınların para ya da madalya ile ödüllendirilmesi kabul edilmiştir.
- 1930 yılında gebeliği önleyici yöntemlerin ithali, üretilmesi, kullanılması ve kullanılmasının teşvik edilmesi yasaklanmıştır.
- Göçleri teşvik etmek için göçmenlere 1934'te gümrük muafiyeti getirilmiştir.
- Ülkemize gelen göçmenler, toprakların işlenmesi için ülkemize dengeli bir şekilde yerleştirilmeye çalışılmıştır.
- Evli ve çocuklu memurların maaşlarına çocuk katkısı yapılmıştır.
- Çok çocuklu ailelere hazineye ait topraklardan dağıtılması kararlaştırılmıştır.
- Doğurganlık sürecini uzatmak için evlenme yaşı düşük tutulmuştur.
- 1938'de çıkarılan bir yasayla erkeklerde evlenme yaşı 17, kadınlarda 15'e indirilmiştir.
- Kimsesiz çocukları korumak için çocuk esirgeme kurumlarının sayısı artırılmıştır.
- Bilinçli düşük yapan ya da yaptıranlara ceza verilmesi kararlaştırılmıştır.

Benimsenen bu politikalar sonucunda İkinci Dünya Savaşı dönemi hariç, nüfus artış hızı sürekli artmış, 1960 yılında binde 28'i geçmiştir.

2. 1963 ile 2014 Dönemi'nde Uygulanan Nüfus Politikaları:

1965 yılında Sağlık Bakanlığı bünyesinde Nüfus Planlaması Genel Müdürlüğü kurulmuş, bu kuruluş tarafından **nüfus artış hızı kontrol edilmeye çalışılmıştır.**

Nüfus planlaması kavramı yerine **aile planlaması** kavramı benimsenmiştir. **Nüfus hızını azaltmaya yönelik politikalar** ve toplumsal gelişme sonucu nüfus artış hızı bazı dönemlerde artsa da genel olarak azalmıştır.

Bu dönemde nüfus artış hızının düşürülmesi için gerçekleştirilen uygulamaların başlıcaları şunlardır:

- Evlenme yaşı kadınlarda 17, erkeklerde 18'e yükseltilmiştir.
- 1983'te çıkarılan bir yasa ile 10 haftaya kadar kürtaj yapılmasına izin verilmiştir.
- 1960 yılında gebeliği önleyici yöntemlerin ithali, üretilmesi, kullanılması ve kullanılmasının teşvik edilmesi serbest bırakılmış, 1963'te doğum kontrolü teşvik edilmiştir.

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda nüfus artış hızının düşürülmesinin yanı sıra nüfusun niteliğinin iyileştirilmesi de benimsenmiştir. Bu konuda şu belirlemeye yer verilmiştir:

“Kalkınmanın en önemli unsuru beşerî kaynağımızdır. Nüfusun niteliklerinin ve özelliklerinin geliştirilmesi temel ilkedir. Nüfusun sağlık, eğitim, barınma ve beslenme imkânları artırılacak; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle göç veren, doğurganlığın yüksek olduğu illerde yaşayan nüfusun bu hizmetlerden faydalanması sağlanacaktır.”

3. 2014 ve Sonrası Nüfus Politikaları

Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da belirtildiği gibi **2014'ten sonra nüfus artış hızının artırılmasına yönelik politikalar benimsenmiştir.** Bu planda nüfus artış hızının artırılmasıyla ilgili gerekçeler şu şekilde belirlenmiştir:

- Bebek ölüm hızının gerilemesi ve doğuşta beklenen hayat süresinin uzaması sonucunda yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artmaktadır.
- Yaşlı nüfusun artmasıyla çalışma çağı nüfusunun (15-64 yaş) bakmakla yükümlü olduğu nüfus gelecekte artacak ve üretken nüfusun payı azalacaktır.
- Tedbir alınmaması durumunda 2038 yılından itibaren çalışma çağı nüfusunun, 2050 yılından sonra ise toplam nüfusun azalmaya başlayacağı tahmin edilmektedir.

Bu çerçevede nüfus politikalarıyla doğurganlık hızının artırılması ve yaşlanan nüfusa yönelik etkin ve uygun zamanlı politikaların geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

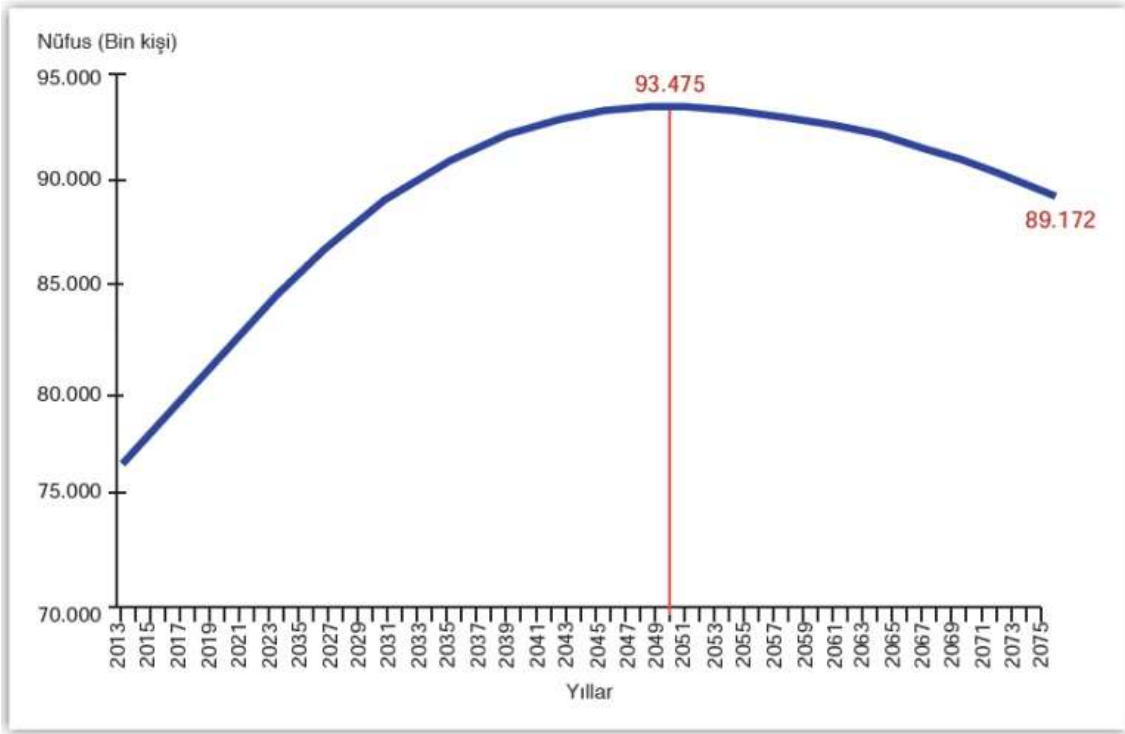
Türkiye'nin Nüfus Projeksiyonları

Nüfusun artış hızı ve niteliklerindeki değişimlere bakılarak gelecekteki durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmalar, **nüfus projeksiyonları** olarak adlandırılmaktadır.

Ülkemizde nüfus projeksiyonlarının sonuncusu 2012 yılında "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi"ne göre yapılmıştır. Bu çalışmada doğum ve ölüm verileri ile göç olgusu değerlendirilmiştir. 2012'deki nüfus projeksiyonunda ilk kez il düzeyinde nüfus projeksiyonları üretilmiş ve 2075 yılına kadar ülkemizde nüfusla ilgili beklenen değişimler ele alınmıştır.

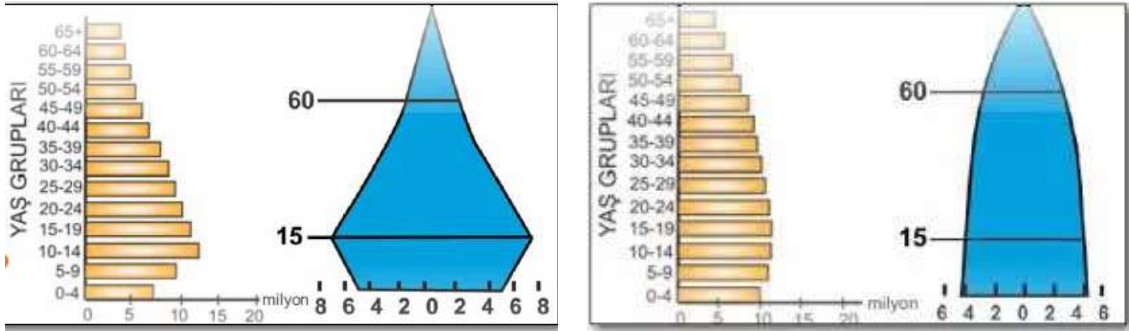
Nüfus projeksiyonlarına göre;

- 2012'de binde 12,7 olan yıllık nüfus artış hızı, 2023'te binde 8,6'ya düşecektir.
- 2023'te Türkiye nüfusu 84.247.088'e ulaşacaktır.
- 2023'ten sonraki süreçte 2050'ye kadar, Türkiye'nin nüfus artış hızı azalmaya, nüfusu artmaya devam edecektir.
- 2050'de Türkiye'nin nüfus artış hızı eksi değere düşecek ve bu tarihte 93.475.575 olan Türkiye nüfusu, bu tarihten sonra azalmaya başlayacaktır.
- 2075 yılında ise Türkiye nüfusu 89.172.088'e gerileyecektir.

2012 ile 2023 yılları arasında ülkemizde nüfusun yaş gruplarına göre dağılışı da değişecektir. Buna göre;

- 2012'de 0-14 yaş arasındaki nüfus %24,9 iken bu değer 2023'te %21,2'ye düşecektir. Buna göre ülkemizde çocuk nüfus oranı azalacaktır.
- 2012'de 15 – 64 yaş arasındaki nüfus %67,6 iken bu değer 2023'te %68,6'ya yükselecektir.
- Yaşlı nüfus oranı artacaktır. 2012'de 64 ve daha yüksek yaş grubunda bulunanların oranı %7,5 iken bu değer 2023'te %10,2'ye yükselecektir.
- **Buna göre, ülkemizin nüfus piramidinde de önemli değişiklikler gerçekleşecek ve nüfus piramidimiz bir çana benzeyecektir.**

2012 ile 2075 yılları arasında geçen süre içinde nüfusun **cinsiyete göre dağılımı da değişecektir**. 2012'de nüfusun %50,2'si erkek, %49,8'i kadın iken 2075'te nüfusun yaklaşık %49,5'ini erkek, %50,5'ini ise kadın nüfusu oluşturacaktır.

Ülkemizde bu süre içinde göçler devam edecektir. Karadeniz ve Doğu Anadolu, yoğun göç veren kesimler olacaktır. Batı göç almaya devam edecek ve ülkemizdeki nüfusun büyük bir kısmı, batıda toplanacaktır.

Türkiye Nüfus Projeksiyonlarında Üç Senaryo

Senaryo 1 (Temel Senaryo): Toplam doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalıp 2050 yılında 1,65'e düştüğü ve 2050 yılından sonra artışa geçip 2075 yılında 1,85'e ulaştığı doğurganlık senaryosu.

Senaryo 2: Toplam doğurganlık hızının, 2020 yılında 2,11'e, 2050 yılında 2,5'e ulaşacağını ve 2075 yılına kadar sabit kalacağını varsayan kademeli artan doğurganlık senaryosu.

Senaryo 3: Toplam doğurganlık hızının 2050 yılına kadar kademeli olarak 3'e ulaşacağını ve 2075 yılına kadar sabit kalacağını varsayan artan doğurganlık senaryosu.

(<http://www.tuik.gov.tr>)

Şehirler ve Etki Alanları

Yeryüzündeki **ilk şehirler**, **tarımsal faaliyetlere** bağlı olarak gelişmiştir. **Neolitik Dönem**'deki şehirlerde tarımsal faaliyetin yanı sıra ticaret de önemli fonksiyonlardan biri olmuştur. **Modern** anlamda ise **ilk şehirler**, Avrupa kıtasında başlayan **Sanayi İnkılabı** ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ilk modern şehirler arasında **Londra**, **Manchester**, **Liverpool** gösterilebilir.

Geçmişten günümüze kadar şehirler çeşitli coğrafi fonksiyonlarına göre kurulup gelişim göstermiştir diyebiliriz. Bu fonksiyonların çeşitliliği, şehirlerin etki alanını da belirlemektedir.

Aşağıdaki tabloda bazı şehirlerin fonksiyonları ve etki alanları tablo ile gösterilmiştir.

ŞEHİRLER	ÜLKELER	ETKİ ALANLARI			FONKSİYON
		YEREL	BÖLGESEL	KÜRESEL	
Mekke	S.Arabistan			✓	Dini
Tokyo	Japonya			✓	Teknoloji, Sanayi
Nairobi	Kenya	✓			İdari, Tarım
Londra	İngiltere			✓	Sanayi, Ticaret
Tahran	İran		✓		İdari, Sanayi
Şam	Suriye		✓		İdari, Ticaret
New York	ABD			✓	Ticaret, Finans
Marsilya	Fransa		✓		Liman
Kiev	Ukrayna		✓		İdari, Sanayi
Pekin	Çin			✓	İdari, Ticaret, Sanayi
Batman	Türkiye	✓			Maden, Sanayi
Detroit	ABD			✓	Sanayi
Oxford	İngiltere			✓	Eğitim
Vatikan	Vatikan			✓	Dini
Ottawa	Kanada			✓	İdari, Ticaret
Venedik	İtalya			✓	Turizm
Yeni Delhi	Hindistan		✓		İdari, Sanayi
Hong Kong	Çin			✓	Liman, Ticaret
Hamburg	Almanya		✓		Liman
Manchester	İngiltere			✓	Sanayi
Miami	ABD			✓	Turizm
Cambridge	İngiltere			✓	Eğitim
Rotterdam	Hollanda		✓		Liman
Roma	İtalya			✓	Dini, İdari, Turizm
Essen	Almanya		✓		Maden, Sanayi
Paris	Fransa			✓	Moda, İdari, Turizm

Şehirler ve Etki Alanları

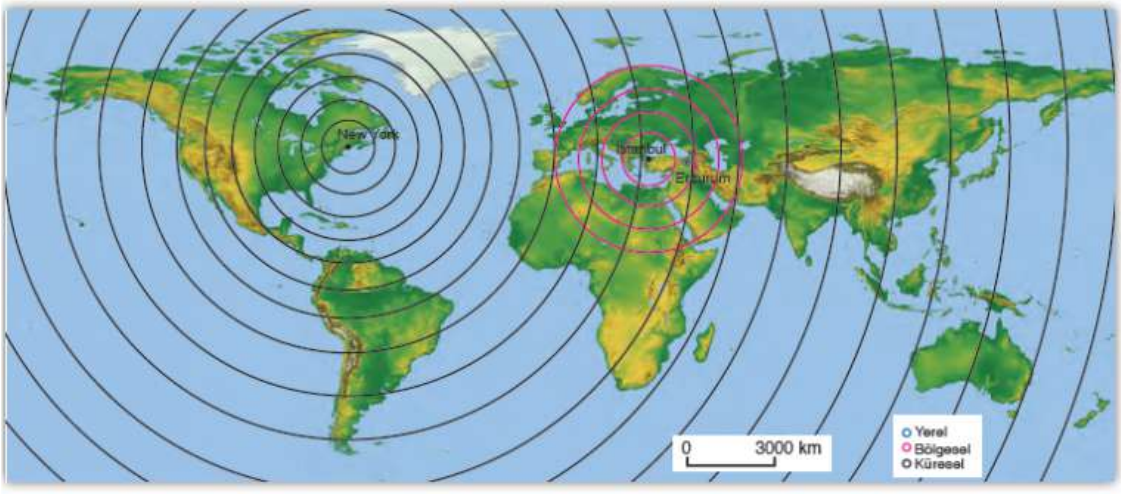
Yeryüzündeki **ilk şehirler**, **tarımsal faaliyetlere** bağlı olarak gelişmiştir. **Neolitik Dönem**'deki şehirlerde tarımsal faaliyetin yanı sıra ticaret de önemli fonksiyonlardan biri olmuştur. **Modern** anlamda ise **ilk şehirler**, Avrupa kıtasında başlayan **Sanayi İnkılabı** ile ortaya çıkmıştır. Bu anlamda ilk modern şehirler arasında **Londra**, **Manchester**, **Liverpool** gösterilebilir.

Geçmişten günümüze kadar şehirler çeşitli coğrafi fonksiyonlarına göre kurulup gelişim göstermiştir diyebiliriz. Bu fonksiyonların çeşitliliği, şehirlerin etki alanını da belirlemektedir.

Aşağıdaki tabloda bazı şehirlerin fonksiyonları ve etki alanları tablo ile gösterilmiştir.

ŞEHİRLER	ÜLKELER	ETKİ ALANLARI			FONKSİYON
		YEREL	BÖLGESEL	KÜRESEL	
Mekke	S.Arabistan			✓	Dini
Tokyo	Japonya			✓	Teknoloji, Sanayi
Nairobi	Kenya	✓			İdari, Tarım
Londra	İngiltere			✓	Sanayi, Ticaret
Tahran	İran		✓		İdari, Sanayi
Şam	Suriye		✓		İdari, Ticaret
New York	ABD			✓	Ticaret, Finans
Marsilya	Fransa		✓		Liman
Kiev	Ukrayna		✓		İdari, Sanayi
Pekin	Çin			✓	İdari, Ticaret, Sanayi
Batman	Türkiye	✓			Maden, Sanayi
Detroit	ABD			✓	Sanayi
Oxford	İngiltere			✓	Eğitim
Vatikan	Vatikan			✓	Dini
Ottawa	Kanada			✓	İdari, Ticaret
Venedik	İtalya			✓	Turizm
Yeni Delhi	Hindistan		✓		İdari, Sanayi
Hong Kong	Çin			✓	Liman, Ticaret
Hamburg	Almanya		✓		Liman
Manchester	İngiltere			✓	Sanayi
Miami	ABD			✓	Turizm
Cambridge	İngiltere			✓	Eğitim
Rotterdam	Hollanda		✓		Liman
Roma	İtalya			✓	Dini, İdari, Turizm
Essen	Almanya		✓		Maden, Sanayi
Paris	Fransa			✓	Moda, İdari, Turizm

Kaynak: 11. sınıf Coğrafya MEB Kitabı...

Türkiye’de Fonksiyonlarına Göre Şehirler

Ülkemizde şehirler arasında ekonomik etkinlikler yönünden önemli farklılıklar vardır.

Şehirlerdeki başlıca ekonomik etkinlikler sanayi, ticaret, ulaşım, turizmdir. Şehirlerin birçoğunda bu etkinliklerin hepsi bir arada görülür. Ancak bazı şehirlerde bu özelliklerden biri ön plandadır.

Fonksiyonlarına göre şehirler tarım, ticaret, liman, sanayi, askerî, idari ve turizm şehirleri gibi gruplara ayrılabilir:

Tarım şehirlerindeki nüfusun önemli bir kısmı, geçimini tarımdan sağlar.

Bu yerleşim birimlerinde yaşayanların bir kısmı da ticaret, hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışarak geçimini sağlar. Tarım şehirlerindeki sanayi kuruluşlarının önemli bir kısmı; makarna, yağ, süt, peynir vb. tarımsal ürünler üretmektedir. **Rize, Ordu, Giresun, Ağrı, Hakkâri, Van, Erzincan, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Ceyhan, Kadirli, Dört Yol, Mut, Söke, Tire, Turgutlu ve Salihli tarım şehirlerinin örneklerindedir.**

Ülkemizdeki küçük şehirlerin büyük bir kısmı ve orta büyüklükteki şehirlerimizden bazıları, tarım şehridir. Bu şehirlerin içinde tarım alanı geniş olanlar, daha hızlı

gelişmektedir. **Örneğin Bafra ve Çarşamba ovaları Samsun'un, Konya Ovası Konya'nın, Iğdır Ovası Iğdır'ın, Çukurova Adana'nın, Büyük Menderes Ovası Söke'nin gelişmesini sağlamıştır.**

Ticaret, şehirlerdeki önemli ekonomik etkinliklerden biridir. Her şehirde az ya da çok ticaret yapılır ancak bazı şehirlerde ticaret daha fazla önem taşır. Ticaretin diğer ekonomik etkinliklere göre ön planda olduğu şehirlere **ticaret şehri** denir.

Sanayisinin gelişmiş ve ulaşımının elverişli olması, İstanbul'u Türkiye'nin en büyük ticaret merkezi hâline getirmiştir. Geniş bir hinterlanda sahip olan **İzmir**, Ege'nin; **Samsun** ise Karadeniz'in en büyük ticaret merkezidir. **Adana, Mersin İzmir, Bursa, İstanbul ve Trabzon**'daki serbest bölgeler, bu illerin ticari önemini artırmaktadır.

Türkiye’de Kır Yerleşmeleri

Türkiye’de kır yerleşmeleri genel olarak köy ve köy altı yerleşmelerden oluşmuştur.

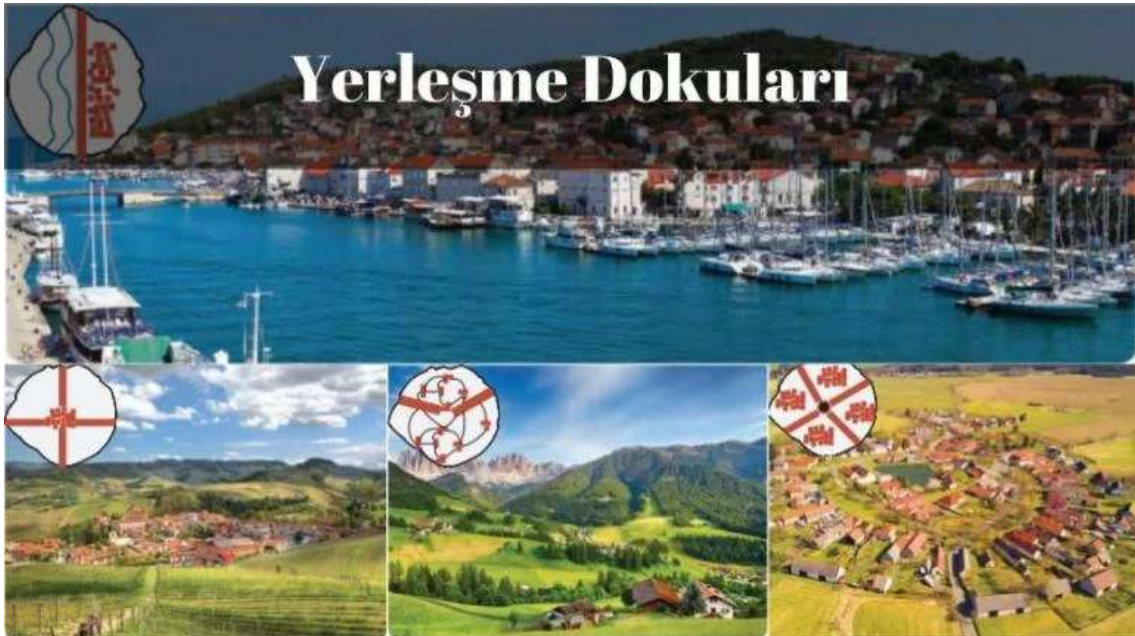
Kır yerleşmelerinin başlıcası köylerdir. Kır yerleşmeleri denilince sadece köyler akla gelmemelidir. Tarla, bağ, bahçe ve çiftlik gibi ekonomik etkinlikte bulunulan yerler de kır yerleşmeleri arasında yer alır. **Kır yerleşmelerindeki en önemli ekonomik etkinlik tarım ve hayvancılıktır.**

Türkiye’de kır yerleşmelerinin yükseklik sınırı, tarımın üst sınırı olan 2500 metre civarındır. Daha yüksek yerler, yerleşmeye elverişli olmayan alanlar içinde yer almaktadır.

Kırsal Kesimdeki Yerleşme Dokusu

Kır yerleşmeleri, toplu ya da dağınık hâldeki meskenlerden oluşmaktadır. **Yerleşme biriminin toplu ya da dağınık olması daha çok iklim, yer şekilleri, güvenlik durumu ve su kaynaklarına bağlıdır.**

Dağınık kır yerleşmelerinde evler, araziye tek tek ya da birkaç evden oluşan kümeler hâlinde dağılmıştır. Bu tür yerleşmelere daha çok **yer şekillerinin engebeli, tarım alanlarının küçük ve dağınık olduğu yerlerde rastlanır.** Dağınık yerleşme tipinin gelişmesinde su kaynaklarının fazla olması da önemli bir etkidir. Bu yerleşmelerin tipik örneklerine **Doğu Karadeniz’in kıyı kesiminde rastlanır.**

Türkiye'deki yerleşim birimlerinin büyük bir kısmı toplu yerleşme şeklindedir. **Toplu yerleşmeler**, daha çok su kenarlarına kurulmuştur. Örneğin **İç Anadolu**'daki kırsal yerleşim birimleri çoğunlukla topludur ve su kenarlarındadır. Ovalardaki yerleşim birimleri, genellikle toplu yerleşme alanlarıdır.

Yerleşim birimlerinden bir kısmı bir akarsu boyunca uzanır. Bazı yol kenarlarında kurulan köyler de akarsu kenarlarında kurulanlar gibi çizgisel bir hat boyunca sıralanır. Kıyılarında yer alan ve kıyı boyunca uzanan yerleşim birimleri de **çizgisel yerleşmelere** örnektir.

Yerleşim birimlerinden bazıları **dairesel bir yapıdadır**. Bunların en tipik örneği Aydın'ın Sultanhisar ilçesine bağlı olan Atça beldesidir.

Sürekliliğine Göre Kırsal Yerleşmeler

Kırsal yerleşim birimlerinin bir kısmı sürekli bir kısmı da geçici yerleşmelerdir. Köy ve beldeler, sürekli yerleşmelerdir. Yayla, kom, oba ve bağ evi, geçici yerleşmelerin başlıcalarıdır.

Köy Altı Yerleşmeleri

İdari olarak köylere bağlı olan, köyden küçük yerleşim birimlerine, **köy altı yerleşmeleri** denir. Köy altı yerleşmeleri tek ev ve eklentileri, yerleşme grupları, mahalle ve divanlardan oluşur.

Tek Ev ve Eklentileri

Tek ev ve eklentilerinden oluşan yerleşim birimlerine daha çok **Karadeniz'de rastlanır**. Bunun nedenleri; Karadeniz'de su kaynaklarının fazla, tarım alanlarının dağınık olmasıdır. Tek ev ile evin eklentisi olan ahır ve depo, genellikle tarım alanlarına yakın yerlerde kurulmuştur.

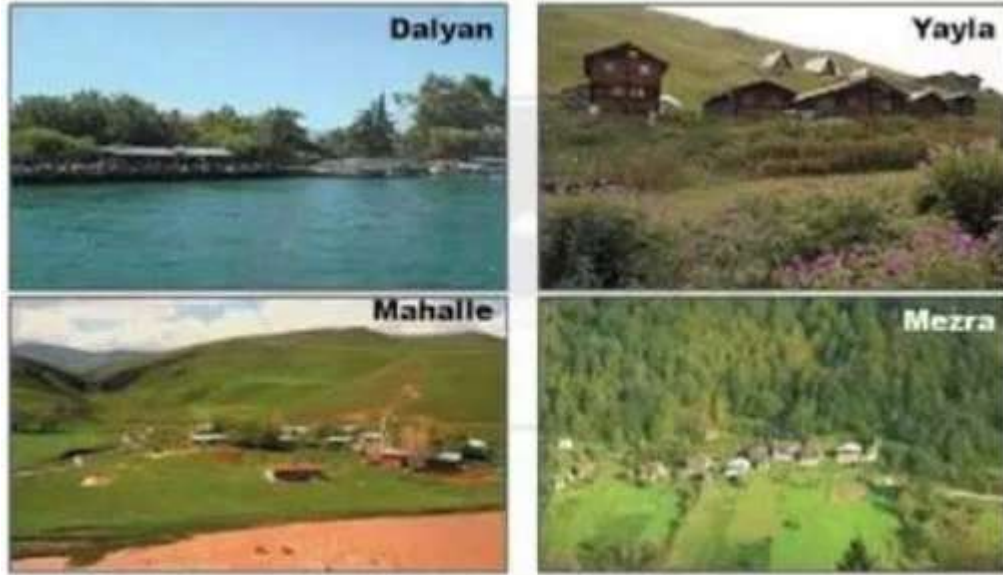
Yayla

Yayla, geçici yerleşme birimlerindedir. Yazın gür otlakların bulunduğu yüksek yerlere **yayla** denir. Yaylacılık daha çok ekonomik bir etkinliği ifade eder.

Ülkemizdeki en yaygın köy altı yerleşmesi yayladır.

Hayvancılıkla uğraşanlar, yaz başlarında hayvanlarıyla birlikte gür otlakların bulunduğu ve daha serin olan yaylalara çıkarlar. Yaylaya daha çok yaz başlarında çıkarılır. Yayladan dönüş zamanı ise sonbahardır.

Türkiye'deki yaylaların büyük bir kısmı Toroslar'da, Kuzey Anadolu Dağları'nda ve Doğu Anadolu'dadır.

Köy altı yerleşme örnekleri

Mezra

Mezralar, beş on evden oluşan yerleşim birimleridir . Bunlar eskiden geçici yerleşim birimi olarak kullanılırken günümüzde önemli bir kısmı sürekli yerleşim alanı olmuştur.

Mezralardaki başlıca ekonomik etkinlik, hayvancılık ve tarla bitkileri yetiştiriciliğidir.

Türkiye'deki mezraların büyük bir kısmı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu'dadır.

Kom

Kom, bazen yanında bir evin de bulunduğu, sürünün geceleri barındığı, etrafı genellikle taş duvarlarla çevrili ağıl gibi yapılardan oluşmaktadır.

Komlarda daha çok küçükbaş hayvan beslenir.

Bu tür yerleşim birimlerine genellikle yaz döneminde yerleşilir.

Komlara daha çok Doğu Anadolu'da rastlanır.

Oba

Genellikle birkaç çadırdan oluşan yerleşim birimleridir. Obalarda en önemli ekonomik etkinlik hayvancılıktır.

Hayvanlar arazide kalır, **aileler ise çadırlarda barınır.**

Bu tür yerleşim birimleri daha çok Toroslar, Canik Dağları, Ege ve Güney Marmara'da görülür.

Çiftlik

Genellikle **geniş bir tarım alanı içinde kurulmuş** olan, bir ya da birkaç ev ile bunların eklentilerinden oluşan yerleşim birimidir. Çiftlikler Ege, Akdeniz, Marmara ve İç Anadolu'da yaygındır. Çiftliklerdeki temel ekonomik etkinlik tarımdır.

Bağ evleri, hayvancılık yapılan **damlar**, balıkçılık yapılan **dalyanlar** ile daha çok kıyılarda görülen **yazlık tatil evleri**, diğer geçici yerleşim birimlerindedir.

Mahalle

Köy altı yerleşme birimlerinden biri de mahalledir. Bunlar, köy altı yerleşmeleri içindeki en büyük yerleşme birimidir.

Mahallelerden bazıları zamanla köylere dönüşür. Özellikle toplu yerleşmelerin bulunduğu ve geniş bir alanda tarım yapan mahalleler daha hızlı gelişmektedir.

Mahalle türü yerleşmelere daha çok Karadeniz'de rastlanır. **Divan**, birkaç mahalleden oluşan yerleşim birimleridir. Bu tür yerleşmelere daha çok Batı Karadeniz'de rastlanır.

Köyler

Köy, Türkiye'deki en küçük idari birimdir.

Köy Kanunu'na göre, "Cami, okul, otlak, yaylak, baltalık, orman gibi ortak malları bulunan ve toplu veya dağınık oturan insanların bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte oluşturdukları yerleşmelere **köy** denir."

Nüfusu iki binden az olan **köyler muhtarlıkla yönetilir.**

Köylerdeki temel ekonomik etkinlik tarımdır.

İklime bağlı olarak köylerde tarla, bağ ve bahçe tarımı, ormancılık gibi ekonomik etkinliklerden biri ön plandadır.

Bazı köylerde ise başlıca geçim kaynağı; balıkçılık, büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık, arıcılık ve ipek böcekçiliği gibi ekonomik etkinliklerdir.

Bu ekonomik etkinliklerden birçoğunun birlikte yapıldığı köylerin sayısı oldukça fazladır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Doğal Etmenler

Üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen doğal etmenlerin başlıcaları coğrafi konum, yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü, su kaynakları ve jeolojik yapıdır.

a. Coğrafi Konum

Bir ülkenin üretim ve tüketim merkezlerine göre konumu da o ülkenin ekonomisini etkilemektedir. Örneğin sanayi bölgesi olan Avrupa ile enerji kaynaklarının fazla olduğu Orta Doğu arasında bulunması Türkiye’de dağıtım etkinliğinin fazla olmasına neden olmuştur.

b. Yer Şekilleri

Yer şekilleri üretim, dağıtım ve tüketim etkinliklerini doğrudan etkiler. Örneğin tarımsal üretim için geniş ve verimli alanlar gerekir. Bu tür yerler ise çoğunlukla ovalardır.

Dağıtım, ulaşım sayesinde gerçekleştiği için ulaşım elverişli olmayan yerler, aynı zamanda dağıtım ve tüketimi olumsuz yönde etkilemektedir.

c. İklim Koşulları

Tarım, hayvancılık, turizm vb. birçok etkinlik iklimden doğrudan etkilenmektedir. Bu nedenle iklime bağlı olarak bazı tarım ürünlerinin üretimi, belirli alanlarda yoğunlaşmıştır. Örneğin şeker kamışı, muz, kahve, kakao, ananas ve avokado gibi ürünler daha çok tropikal kuşakta yetiştirilir. Buna karşılık pirinç üretimi Güneydoğu Asya'da yoğunluk kazanmakta, buğday ise neredeyse bütün orta kuşakta yetiştirilmektedir.

İklim koşulları bazı sanayi kuruluşlarının kurulacağı yeri de etkilemektedir. Örneğin iklimden dolayı belirli alanlarda yetişebilen ve üretildikten sonra çabuk bozulan ürünleri işleyen fabrikalar, bu üretim alanlarına kurulmaktadır: Ülkemizdeki çay ve şeker fabrikaları gibi.

İklim, ulaşımı etkilediği için dağıtım ve tüketime de etkilemektedir. Kar yağışı, buzlanma, sis vb. olumsuz hava koşulları ulaşımı aksattığı için dağıtım ve tüketime de azaltmaktadır.

İklim koşulları tüketime de etkilemektedir. Bazı bölgelerde belirli ürünler yalnızca yılın belirli bir döneminde üretilebilmektedir. Bu tür yerlerde tüketim alışkanlıkları yıl içinde değişmektedir. Örneğin ölkemizde doğal koşullarda domates, biber, patlıcan, kavun ve karpuz gibi sebzelerin üretimi yaz döneminde gerçekleşir ve bu dönemde bu tür ürünlerin tüketimi artarken kış döneminde azalmaktadır. Bu mevsimler arasındaki sıcaklık farkı kullanılan giysi türlerini de etkilemektedir. Yazın daha çok ince, kışın ise kalın giysiler kullanılmaktadır.

. Bitki Örtüsü

Ekonomik etkinlikleri etkileyen etmenlerden biri de bitki örtüsüdür. Hayvancılık, birinci derecede bitki örtüsüne bağlıdır. Bu nedenle bitki örtüsü büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılık ve ipek böcekçiliği gibi etkinlikler üzerinde belirleyicidir.

Bitki örtüsü aynı zamanda sanayileşmeyi de etkilemektedir. Örneğin kâğıt fabrikaları, ham maddeden dolayı daha çok orman alanlarına yakın yerlerde kurulmaktadır.

Bitki örtüsü, bazen ekonomik etkinlikleri sınırlandırabilmektedir. Örneğin tropikal yağmur ormanları üretimi sınırlandırmakta, dağıtımı olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla bu alanlarda üretim, dağıtım ve tüketim etkinliği azdır.

d. Su Kaynakları

Su, insanlar için temel ihtiyaçtır. Ayrıca tarımsal üretim, hayvancılık ve sanayi ürünleri üretiminde de su kaynakları önemli bir yere sahiptir. Su kaynaklarının yeterli olduğu yerler, aynı zamanda tarımsal üretim alanlarıdır.

Su kaynaklarının sınırlı olduğu çöllerde ise tarım ve hayvancılık başta olmak üzere birçok ekonomik etkinlik gelişmemiştir. Örneğin çöl bölgesinde yer alan Mısır'a hayat veren, Nil Nehri'dir. Buradaki yaşam ve ekonomik etkinlikler de Nil kıyılarında gerçekleştirilmektedir.

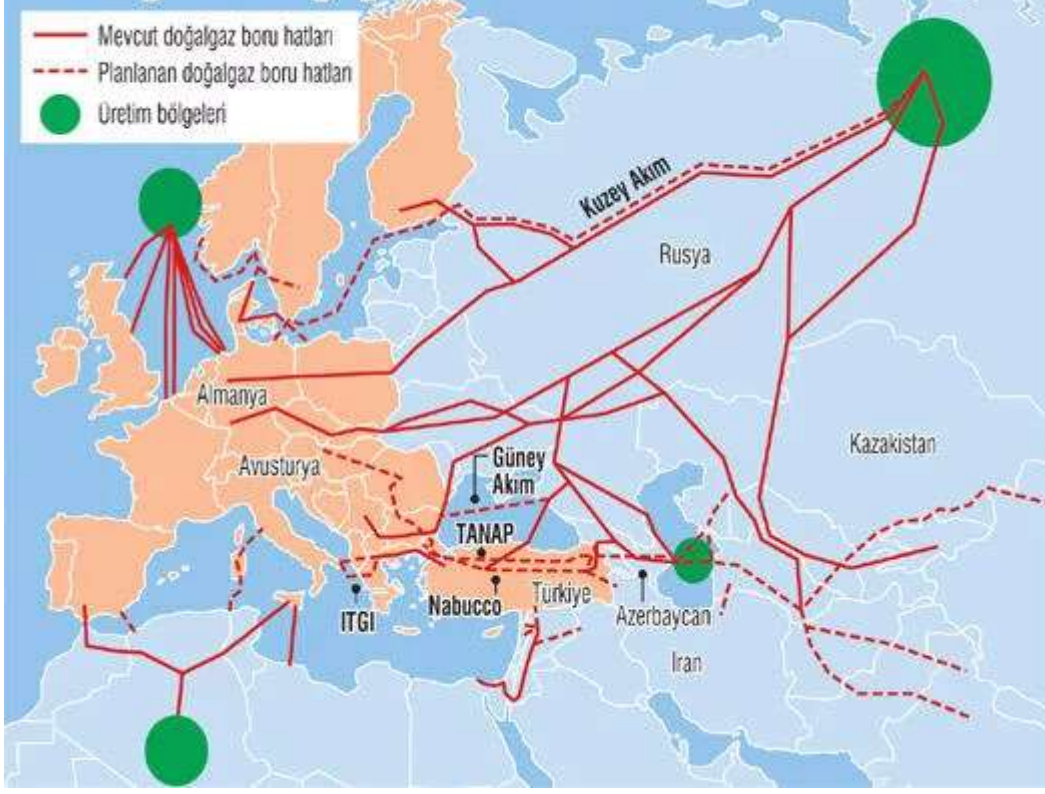

Su kaynakları bazı sanayi kuruluşları için çok önemlidir. Soğutma amacıyla suya çok ihtiyaç duyan termik ve nükleer santraller ile demir çelik fabrikalarının kuruluş yeri belirlenirken su kaynaklarına yakınlık da göz önünde bulundurulmaktadır.

e. Jeolojik Yapı

Bölgelerin jeolojik yapısı, deprem ve volkanizma gibi bazı doğal afetleri etkilerken diğer yandan barındırdığı doğal zenginliklerle önemli üretim alanlarını oluşturmaktadır. Örneğin Rusya, Suudi Arabistan, ABD, Çin, Kuveyt, Venezuela ve Irak gibi petrol bakımından zengin ülkeler, bu enerji kaynağının üretim ve dağıtım merkezleridir.

Türkiye enerji projelerinin merkezinde

Aynı şekilde doğal gaz bakımından zengin olan, Rusya Federasyonu, boru hatlarıyla neredeyse bütün Avrupa'ya dağıtım ağı oluşturmuş ve bu alanda Avrupa'yı enerji kaynağı yönünden bağımlı hâle getirmiştir. Bu durum elektrik enerjisi üretiminin bir kısmını doğal gazdan karşılayan Türkiye için de geçerlidir.

Jeolojik yapısından dolayı petrol ve doğal gaz bakımından zengin olan ülkelerde bu ürünlerin ülke içindeki dağıtım ve kullanımı daha fazladır.

Örneğin doğal gaz ve petrol bakımından zengin olan Türkmenistan'da bu ürünler vatandaşlara ücretsiz dağıtıldığı için bu ürünlerin dağıtım ve tüketimi fazla olmuştur. Son yıllarda bu ürünlerin ücretsiz dağıtımına sınırlama getirilmiştir. Buna rağmen Türkmenistan'da bu ürünlerin ülke içindeki dağıtım ve tüketimi, bu ürünler bakımından fakir ve gelişmekte olan ülkelere göre fazladır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimi Etkileyen Beşeri Etmenler

Üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen beşerî etmenlerin başlıcaları; nüfus, teknoloji, sermaye, ihtiyaçlar, tanıtım ve yönetim şeklindedir.

Beşerî unsurlar üretim, dağıtım ve tüketimin her kademesini doğrudan etkiler.

Üretimi Etkileyen Beşerî Faktörler

- Sermaye
- İş gücü
- Eğitim
- Deneyim
- Sanayi
- Teknolojik gelişme
- Tarımsal faaliyet
- Turizm etkinlikleri

Dağıtım Etkileyen Beşerî Faktörler

- Ulaşım
- Pazarlama
- İletişim teknolojileri
- İnsan kaynakları
- Teknolojik gelişmeler
- Yerleşme ve nüfus dağılışı

Tüketimi Etkileyen Beşerî Faktörler

- Reklam
- Moda
- İhtiyaçlar
- Gelir seviyesi
- Teknolojik gelişme
- Nüfus miktarı

1. Nüfus:

Nüfusun fazla olduğu yerlerde tüketim fazla olduğundan bu alanlarda dağıtım faaliyetleri de fazla kullanılır.

Nüfus, sanayi ürünleri üretim alanını da etkilemektedir. Bazı sanayi kuruluşlarının yer seçiminde tüketim merkezlerine yakınlık göz önünde bulundurulmaktadır. Özellikle kısa süre içinde tüketilmesi gereken besin maddelerini işleyen fabrikalar, nüfusun yoğun olduğu alanlara kurulmaktadır. Bunların başında unlu ve sütü ürünler ile et ürünleri gelmektedir.

2. Teknoloji:

Teknoloji geliştikçe üretim hızı ve üretilen ürünlerin kalitesi artmaktadır.

Ulaşımın gelişmesinde de teknolojinin etkisi büyüktür. Limanlar, gemiler, hava alanları, uçaklar, demir yolları, yüksek hızlı trenler, kara yolları ve kara yolu araçları teknolojiye bağlı olarak gelişmektedir.

Ulaşım ağının gelişmesine bağlı olarak üretim ve tüketim merkezleri buluşturulmakta, bu durum üretim ve tüketimin artmasını sağlamaktadır.

Gelişen ulaşım ağı sayesinde üretim, dağıtım ve tüketim küresel boyutta etkiye sahip olmaktadır.

3. Sermaye:

Üretim, belirli bir sermayeye bağlıdır.

Aynı şekilde ulaşım yollarının yapımı ve ulaşım araçları için de sermaye gereklidir. Dolayısıyla **dağıtım, sermayeye bağlı bir etkinliktir.**

Üretilenler, belirli bir ücret karşılığı tüketicilere sunulduğu için sonuçta **tüketim de belirli bir sermaye gerektirmektedir.**

Bu nedenle gelir düzeyi arttıkça ve insanların alım gücü yükseldikçe üretim, tüketim ve dağıtım artmaktadır.

Sermaye bakımından zengin olan ülkelerde üretim, dağıtım ve tüketim etkinliği fazladır. Bu nedenle ABD, Japonya, Almanya ve İngiltere gibi gelişmiş ülkeler üretim, dağıtım ve tüketimin yoğun olduğu yerlerdir.

4. İhtiyaçlar:

Üretim, dağıtım ve tüketim ağı insanların ihtiyaçları sonucu ortaya çıkmış etkinliklerdir.

İnsanların ihtiyaçları içinde birinci sırayı fizyolojik ihtiyaçlar oluşturur. Bunlar beslenme, giyinme ve barınmaya yönelik ihtiyaçlardır. Bu nedenle besin maddeleri, giysiler ve barınma alanıyla ilgili mallar, yoğun olarak üretilen, dağıtılan ve tüketilen ürünlerdir.

5. Tanıtım:

Bazı ürünlerin tüketimi, önemli ölçüde tanıtıma bağlıdır. Bu da daha çok **reklamlarla** gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde çok sayıda ürün çeşidi, her ürünün de birçok **markası** bulunmaktadır. Bu anlamda firmalar arasında yoğun bir rekabet vardır. Bu rekabet, firmaların kendi ürünlerini tanıtmayı ve ürünleriyle ilgili reklam yapmayı zorunlu hâle getirmektedir.

Teknolojinin gelişmesine bağlı olarak yeni keşfedilen ve pazara ilk kez sunulan ürünlerin tanıtımı büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle firmalar, reklam için önemli bütçeler ayırmaktadır.

Tanıtımı iyi yapılan ürünlerin tüketimi arttığı için üretimi ve dağıtımını da artmaktadır.

Tanıtım için önemli etkinliklerden biri de fuarlardır.

e. Yönetim Şekli:

Ülkelerin yönetim şekli üretim, dağıtım ve tüketimi önemli ölçüde etkilemektedir. Örneğin Sovyetler Birliği döneminde kolhoz adı verilen devlet çiftlikleri başlıca üretim alanlarıydı. Buralarda üretilen ürünlerin dağıtımını, devletin belirlediği kurallara göre gerçekleştirilmekteydi. Dolayısıyla tüketim de devletin denetimindeydi.

Liberal ekonomilerde üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili uygulamalarda serbestlik söz konusudur. Bu durum üretim, dağıtım ve tüketimin serbestçe yapılmasını sağlamaktadır.

Ülkeler arasında oluşturulan ortak pazarlar da üretim, dağıtım ve tüketimi etkileyen etmenlerdendir. Örneğin Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ile ABD, Kanada ve Meksika'nın oluşturduğu ortak pazar sayesinde bu ülkeler arasında dağıtım ağı gelişmiş durumdadır. Bu durum aynı zamanda üretim ve tüketimi de etkilemektedir.

Üretim, Dağıtım ve Tüketimin Etkileşimi

Üretim, dağıtım ve tüketim birbirini doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bunlardan herhangi birinde gerçekleşen olumlu ya da olumsuz bir gelişme diğerlerini de etkilemektedir.

Üretimin fazla veya az olması, dağıtım ve tüketimi de etkilemektedir. Örneğin ülkemizde pirinç üretiminin sınırlı olması (yılda yaklaşık 800 bin ton), buna karşılık buğday üretiminin fazla olması (yılda 17 milyon ton ile 22 milyon ton arasında), buğday ürünlerinin Türkiye’de temel besin maddesi olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla Türkiye’de buğday dağıtım ve tüketimi pirinçten fazladır. Buna karşılık pirinç üretiminin fazla olduğu Güneydoğu Asya ülkelerinde ise pirincin dağıtım ve tüketimi fazladır.

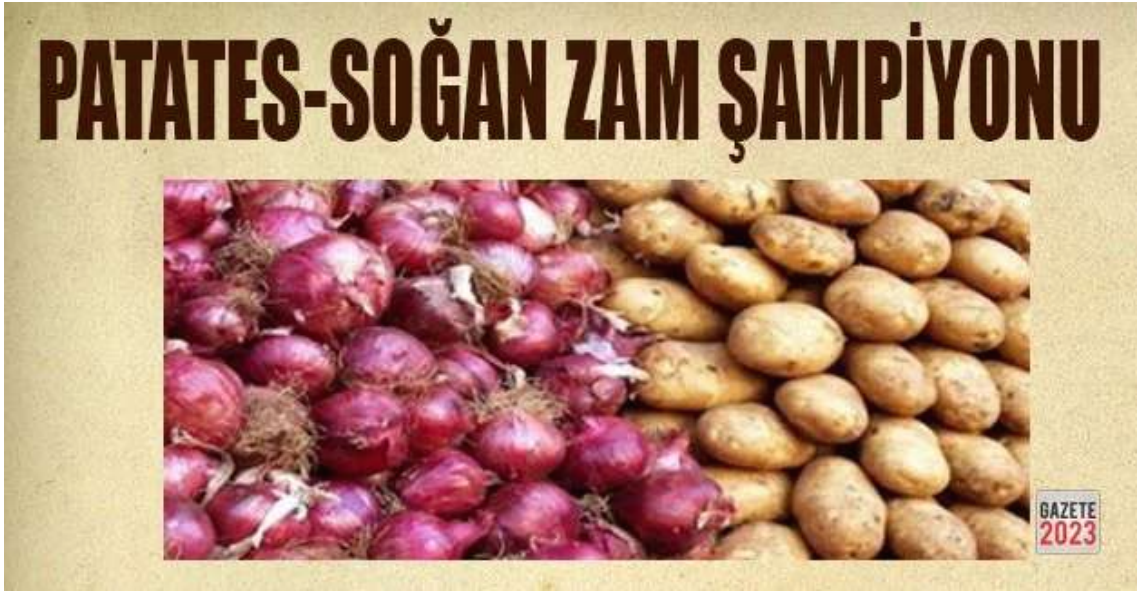

Üretimde meydana gelen azalma, dağıtım ve tüketimde de azalmaya neden olmaktadır. Çeşitli nedenlerle üretimde meydana gelen azalmanın dağıtım ve tüketime etkisine Türkiye’de 2014 yılı ilkbaharında meydana gelen don olaylarını örnek verebiliriz. Bu dönemde gerçekleşen don olayı, Karadeniz’de fındık, Malatya’da ise kayısı üretimine büyük zarar vermiştir. Fındık ve kayısı üretimindeki azalma, bu ürünlerin fiyatını artırmış, Türkiye ve dünya pazarlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun sonucunda bu ürünlerin dağıtım ve tüketimi azalmıştır.

KAYISIYI BU YIL DA DON VURDU

Çiftçilerin organize olamaması, devletin iyi planlama yapmaması ve aralarında koordine olmaması sonucunda bazı yıllarda bir ürünü üretenler artmakta, hava koşullarının da iyi gitmesine bağlı olarak üretim yüksek düzeyde olmaktadır. Buna bağlı olarak ürün fiyatı düşmekte, dağıtım ve tüketim artmaktadır. Türkiye’de bazı yıllarda patates, bazı yıllarda soğan fiyatlarının düşmesinin nedenlerinden biri bu durumdur. Tam tersi durumlarda, stokçuların ve aracı tüccarların fahiş fiyat uygulamaları yüzünden ürün fiyatlarında aşırı artışlar da olabilir.

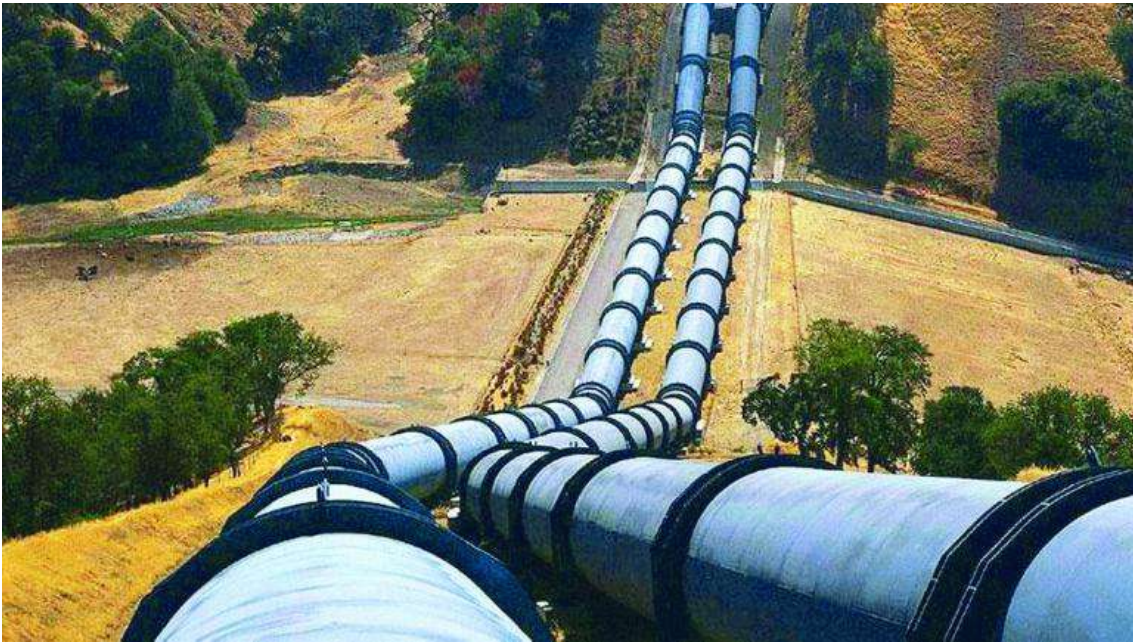

Dağıtım, üretimle tüketim arasındaki tek halkadır. Bu nedenle dağıtımın aksaması, hem üretim hem de tüketimi etkilemektedir. **Dağıtımın gelişmesi ise ulaşımına bağlıdır.** Ulaşımın yeterince gelişmediği dönemlerde toplumlar, kapalı bir ekonomi içinde yaşıyor, dolayısıyla üretimi daha çok ihtiyaçlarını gidermek için gerçekleştiriyorlardı. Bu dönemde tüketilen ürünlerin miktarı da sınırlıydı. Ulaşımın gelişmesiyle birlikte dağıtım ağı önce ulusal, sonra uluslararası düzeye ulaştı. Böylece dayanıklı tüketim mallarının yanı sıra dayanıksız tüketim

malları da dünyanın dört bir tarafına dağıtılmaya başlandı. Örneğin Türkiye'nin bir simgesi hâline gelmiş olan kahve, Türkiye'de yetiştirilmemektedir. Ayrıca ananas ve mango gibi tropikal ürünleri, dağıtım ağının gelişmiş olmasına bağlı olarak Türkiye'deki manav veya marketlerde bulabilmek mümkündür.

Üretim, dağıtım ve tüketim etkileşimi, aynı zamanda yeni sektörlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin dağıtım sistemi ve paketlenme, ürünün özelliğini yitirmeden tüketim merkezlerine ulaştırılmasını sağlamaktadır. Bu durum, yeni sektörleri ortaya çıkarmıştır. Örneğin ambalaj üretimi, dağıtım sektörünün ortaya çıkardığı bir ekonomik etkinliktir. Çabuk bozulan ürünleri taşımaya elverişli ve soğutucu sistemleri bulunan araçların üretimi, dağıtımın ortaya çıkardığı sektörlerdendir. Aynı şekilde uluslararası petrol taşımacılığı da tanker gemiler ve boru hatları üretimine neden olmuştur.

Tüketim, üretim ve dağıtımını doğrudan etkilemektedir. Çünkü tüketimi olmayan maddelerin üretim ve dağıtımını da olmaz. Bu nedenle en çok üretilen ve dağıtılan maddeler, aynı zamanda en çok tüketilen maddelerdir.

Yeryüzünde en çok tüketilen maddelerin başında besin maddeleri gelmektedir. Bunu giysiler, ev eşyaları takip eder. Lüks sayılan maddelerin tüketimi, diğer ürünlere göre azdır. Bu durum aynı zamanda üretim ve dağıtımı da etkilemektedir. Gelir düzeyinin artmasına bağlı olarak tüketim, üretim ve dağıtımı artırmaktadır.

Tüketimin üretime diğer bir etkisi ise belirli dönemlerde bazı ürünlere yönelik taleplerin azalmasıdır. Örneğin sağlık uzmanlarının hayvansal yağların insan sağlığına zararlarını açıkladıkları dönemde hayvansal yağlara olan talep azalmakta, sıvı yağlara olan talep artmaktadır. Bu durum doğal olarak hayvansal yağ üretiminin gerilemesine, bitkisel sıvı yağ üretiminin artmasına neden olmaktadır.

Deli dana hastalığının yaygınlaştığı süreçte kırmızı et, kuş gribi döneminde ise beyaz et tüketiminin azalması, buna bağlı olarak üretimin azalması da tüketimin üretime etkilerindedir. Bu gelişmeler, doğal olarak önce kırmızı, sonra beyaz et üretim ve dağıtımını azaltmıştır.

Doğal Kaynaklar

Doğada kendiliğinden oluşmuş, insan aklı ve tekniğinin ürünü olmayan zenginliklere **doğal kaynak** denir. Bunların başlıcaları; su, bitkiler, hayvanlar, madenler, enerji kaynakları ve havadır.

Doğal Kaynaklar Nasıl Sınıflandırılır?

Doğal kaynaklardan bazıları canlılardan oluşur; bitkiler ve hayvanlar gibi. Hava ve su gibi bazı doğal kaynaklar ise cansız varlıklardır.

Canlı Doğal Kaynaklar

Ormanlar

Hayvanlar

Cansız Doğal Kaynaklar

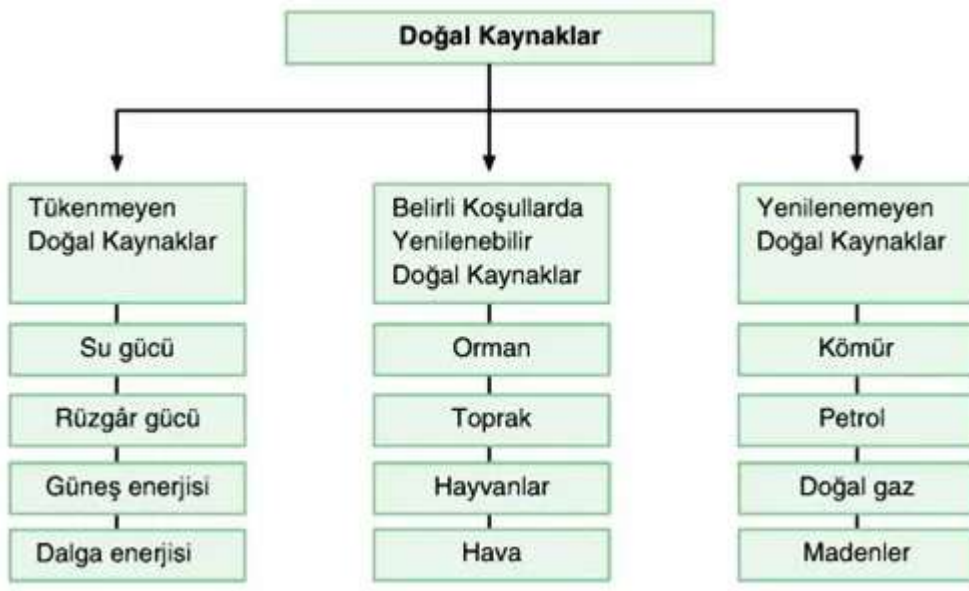
- Petrol
- Kömür
- Güneş
- Akarsu
- Jeotermal
- Doğal gaz
- Maden
- Rüzgâr
- Dalga
- Toprak

Doğal kaynaklardan bazılarının rezervi sınırlıdır ve belirli bir süre sonra tükenmektedir. Örneğin 2009'dan 2014'e kadar geçen sürede yalnızca Soma'da rezervi tükendiği için dört tane kömür ocağı kapanmıştır.

Doğal kaynaklardan bazıları tükenmeyen özelliktedir. Bunların başlıcaları Güneş ve rüzgârdır.

Bazı doğal kaynaklar ise belirli koşullarda yenilenebilmektedir. Bu tür doğal kaynaklardan biri ormanlardır.

Buna göre, **doğal kaynakları tükenen, tükenmeyen ve belirli koşullarda yenilenebilen kaynak** olmak üzere sınıflandırabiliriz:

Doğal Kaynaklar ve Ekonomi İlişkisi

Doğal kaynakların yeryüzünde dağılışı dengeli olmadığı gibi bu kaynakların kullanım biçimi de ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin orman bakımından zengin olan Brezilya'da ormanlar büyük ölçüde tahrip edilirken Finlandiya'da kullanılan her ağacın yerine yenisi dikilmektedir. **Buna göre, doğal kaynağın etkili ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılması ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir.**

Yeryüzünde bazı ülkeler, hem doğal kaynak bakımından zengin hem de ileri bir teknolojiye sahiptir. Bu tür ülkeler, doğal kaynaklarını etkili bir biçimde kullanarak gelişme hızlarını artırmaktadır. **ABD, Kanada ve Rusya Federasyonu**'nu bu tür ülkelere örnek olarak verebiliriz.

Ülkelerden bazılarının doğal kaynakları sınırlıdır fakat teknolojileri gelişmiştir. Bu tür ülkeler, ithal ettikleri doğal kaynakları kullanarak sanayi ürünleri elde etmektedir. Bu tür ülkelerin en tipik örneği yer altı kaynakları bakımından fakir olan **Japonya**'dır. Bu ülkenin ithal ettiği malların yaklaşık %40'ını madenler ve tarım ürünleri oluşturmaktadır. Aynı şekilde kömür bakımından zengin ancak diğer doğal kaynakları sınırlı olan **İngiltere** de doğal kaynak ihtiyacının önemli bir kısmını dışarıdan karşılamaktadır.

Bazı ülkeler, doğal kaynak bakımından zengindir ancak teknoloji bakımından geridir. Bu tür ülkeler, doğal kaynaklarını etkili bir biçimde değerlendiremez ve bunları ham madde olarak ihraç eder. Bu tür ülkelerin başında **Nijerya** gelmektedir. Afrika'nın en zengin petrolüne sahip olan bu ülke, teknoloji bakımından geri olduğundan petrolünü ham olarak ihraç etmektedir. Altın, elmas, petrol, manganez, uranyum ve orman bakımından zengin olan **Gabon**'u da bu tür ülkelere örnek verebiliriz.

Ülkelerden bazıları ise hem doğal kaynak bakımından fakir hem de teknoloji bakımından geridir. Bu ülkelerin iki örneği **Moğolistan** ve **Haiti**'dir.

Türkiye'nin Ekonomi Politikaları

Ekonomi politikası, devletlerin belli ekonomik hedeflere ulaşabilmek için kararlar alması ve bu doğrultuda uygulamalar yapmasıdır. Ülkeler; uyguladıkları ekonomi politikaları sayesinde istihdamı ve üretimi artırma, fiyat istikrarı sağlama, ödeme dengesini iyileştirme ve dengeli bir gelir dağılımı sağlamayı hedeflemektedir.

Türkiye, ekonomik gücü elinde bulunduran yabancı sermayenin Kurtuluş Savaşı sonrası ülkeyi terk etmesiyle ekonomi alanında ciddi politikalar geliştirmeyi hedeflemiştir. Cumhuriyet'in kuruluşundan bugüne toplumsal, siyasi ve iktisadi değişimlere bağlı olarak farklı ekonomik politikalar uygulanmıştır.

Her ülkede olduğu gibi Türkiye'de de belirli sektörler üretim yapmakta, üretilenlerin bir kısmı ihraç edilmektedir. Ülkemizde olmayan ya da sınırlı miktarda bulunan mal ve hizmetler ise ithal edilmektedir. Ekonominin temelini oluşturan üretim, dağıtım ve tüketim ilişkilerinin sağlıklı sürebilmesi için devletin belirli politikalar benimsemesi gerekir. Bu politikalar, ülkenin ekonomik koşullarına ve dünyadaki gelişmelere bağlı olarak değişebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin de ekonomi politikaları bu çerçevede değişmiştir.

Şimdi bu politikaların başlıcalarını belirli dönemlere ayırarak inceleyelim:

a. 1923-1929 Dönemi:

- İzmir İktisat Kongresi, 17 Şubat 1923 tarihinde toplandı. Bu kongrede alınan kararlar doğrultusunda yeni kurulacak **devletin ekonomik yapısının milliyetçi ve liberal özellikte olması fikri benimsenmiştir.**
- Bu ekonomi politikası, devlet desteğiyle özel sektöre geçişi önemseyen ve dışa açık bir görüntü sergileyen yapıdadır.
- Bu dönemde tarım ve hayvancılığın gelişmesi için aşar vergisi kaldırılmış (1925) ve tarımda makineleşme teşvik edilmiştir (1926).
- Ayrıca sanayinin gelişmesi için Teşviki Sanayi Kanunu çıkarılmıştır (1927).

b. 1930-1950 Dönemi:

- 1929 yılında dünyada yaşanan ekonomik bunalıma kadar sürdürülen liberal dönem ekonomi politikaları, bu tarihten sonra yerini **devletçi ekonomi politikalarına** bırakmıştır.
- 1931 yılında Merkez Bankası, 1932'de sanayiye kredi sağlamak üzere Sanayi Kredi Bankası ve 1933 yılında tekstil ürünlerinin üretimi ve ticaretini gerçekleştirmek üzere Sümerbank kurulmuştur.
- 1933-1937 arasında uygulanan Birinci Sanayi Planı'nın başarılı olmasıyla 1938 yılından itibaren uygulamaya konulmak üzere İkinci Sanayi Planı hazırlandı. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla bu plan uygulanamamıştır. Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmemesine rağmen savaşa girecekmiş gibi hazırlık yapması, erkek nüfusun silah altına alınması gibi sebepler, özellikle tarımsal üretimde belirgin düşüslere yol açmıştır. Bu durum, ekonomik anlamda bir daralmayı da beraberinde getirmiştir.

“Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük her çeşit sanayiye kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan savunması olmak üzere, ürünlerimizi değerlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve zengin Türkiye idealine ulaşabilmek için bu bir zorunluluktur.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

(<https://www.tbmm.gov.tr>)

c. 1950-1960 Dönemi:

- 1950'li yıllar, **Cumhuriyet tarihinin ikinci liberal dönemi olmuştur.**
- Özel sektörün ticaret ve sanayi sektörlerine yönelik girişimlerinin yanı sıra büyük sermayeli yatırımların (enerji, liman vb.) devlet tarafından yapılması planlanmıştır.
- 1950-1960 Dönemi'nde **ekonomi istikrarlı bir büyüme hızı yakalamıştır.**
- Büyüme, 1950-1955 arasında yıllık ortalama %7 iken 1955-1960 arasında yavaşlamış ve %5'e kadar gerilemiştir. Ayrıca 1950-1955 arasında dış ticaret sürekli açık vermiş ve dış ödeme güçlükleri ile karşılaşmıştır.

ç. 1960-1980 Dönemi:

- 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kurularak 1963 yılından itibaren 5 yıllık kalkınma planları uygulanmaya başlamıştır.
- Kalkınma planlarında genel olarak toplum refahının artırılması, sosyal adaletin sağlanması ve ekonominin karma sistem içinde yürütülmesi hedeflenmiştir.
- Bu dönemin yapılarından olan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, 30 Ekim 1973 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yıl dönümünde devlet töreni ile hizmete açılmıştır.

İstanbul Boğazı'na inşa edilen ilk köprü olmasından dolayı **Birinci Köprü ya da Boğaziçi Köprüsü** şeklinde adlandırılan

yapının resmî adı, 15 Temmuz 2016'daki hain darbe girişimi esnasında köprüde hayatını kaybeden vatandaşların anısına Bakanlar Kurulunun 25 Temmuz 2016'da aldığı kararla **15 Temmuz Şehitler Köprüsü** olarak değiştirilmiştir.

d. 1980'den Sonraki Dönem:

- Türkiye, daha fazla dışa açılma ve küresel ekonomiyle bütünleşebilme gibi amaçlarla çeşitli düzenlemelere gitmiştir. Bu amaçla 1980'den itibaren 24 Ocak Kararları olarak bilinen ihracata dayalı sanayi stratejisi düzenlemeleri uygulamaya konulmuştur. Bu kararlara göre, Türkiye ekonomisi, dışa kapalı bir ekonomik model yerine dışa açık, küresel ekonomiye uyum sağlayabilen serbest ekonomi modeline geçmiştir.
- Döviz girişinin serbest bırakılmasıyla 1980 öncesi dönemde ithalata dayalı büyüme yerine ihracata dayalı ekonomik büyüme planlanıyordu.
- Kamu kesiminin ekonomideki payı küçültülerek özel kesimin ekonomiye daha fazla dâhil olması düşünülmüştür.
- Sanayi ve ticaretin geliştiği bu dönemde bütçe açığı giderek artmıştır.
- 1990'lı yıllarda küresel ekonomide yaşanan durgunluk, Körfez Savaşı (1990-1991) ve Türkiye'deki yüksek enflasyon oranları ülkedeki ekonomik dengeleri olumsuz etkilemiştir.
- Türkiye, artan dış borçlar nedeniyle 1994 yılında Uluslararası Para Fonu IMF'den borç almak zorunda kalmıştır. 1994 yılındaki kriz ve beş yıl sonrasında yaşanan depremler (17 Ağustos 1999 Gölcük ve 12 Kasım 1999 Düzce depremleri) Türkiye ekonomisini derinden sarsmıştır.
- Türkiye; 2007-2013 yılları arasında Dokuzuncu Kalkınma Planı'nı uygulamış, 2014-2018 yılları arasında ise 10. Kalkınma Planı'nı uygulamaktadır.
- Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), uzun vadeli bir perspektifle ülkemizin kalkınma vizyonunu ortaya koyarak, milletimizin temel değerlerini ve beklentilerini karşılamak, ülkemizin uluslararası konumunu yükseltmek ve halkımızın refahını artırmak için temel yol haritası olacaktır.
- 15 yıllık bir perspektifin ilk beş yıllık dilimi olarak tasarlanmış olan Kalkınma Planı, her alanda topyekûn bir değişim ve atılımın başlatılarak, uzun vadeli bir perspektifte kesintisiz bir şekilde kararlıkla uygulanmasını öngörmektedir. Plan döneminde ekonominin yapısı uzun vadede istikrarı ve sürdürülebilirliği sağlayacak şekilde dönüşüme tabi tutularak, eğitim hamlesiyle beşeri sermayenin, milli teknoloji hamlesiyle teknoloji ve yenilik kabiliyetinin artırılması hedeflenmiştir.
- Küresel salgın (Covid-19), tüm dünyada olduğu gibi ülkemizin ekonomik büyüme hızını düşürmüştür.
- Ekonomide devletçilik politikasının azaltıldığı, yapılan özelleştirmeler ile millî gelirin artırılmaya ve enflasyonun düşürülmeye çalışıldığı bu dönemde özellikle ulaşım ve altyapı çalışmalarına günümüzde ağırlık verilmiştir.

Türkiye Ekonomisinin Sektörel Dağılımı

Birincil Ekonomik Faaliyet

Tarım ve Hayvancılık

İkincil Ekonomik Faaliyet

Sanayi

Üçüncül Ekonomik Faaliyet

Hizmet ve Bilişim

Nüfusun büyük bir kısmının köyde yaşaması, Türkiye'nin büyük savaşlardan çıkması cumhuriyetin ilk yıllarında çalışan nüfusun çoğunun birincil ekonomik faaliyetlerde çalışmasına neden olmuştur .

Türkiye Ekonomisini Etkileyen Faktörler

1) Coğrafi Konum

Coğrafi Özelliği	Türkiye Ekonomisine Katkısı
36-42 kuzey paralelleri ile 26-45 doğu meridyenleri arasında olması	Orta Kuşak'ta yer alır. Mevsimler belirgin olarak yaşanır.
Üç tarafının denizlerle çevrili olması	Kıyılarda balıkçılık ve turizm faaliyetleri gelişmiştir.
İstanbul ve Çanakkale boğazına sahip olması	Türkiye'nin stratejik önemini arttırmıştır.
Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olması	İhraç edilerek gelirlerin artmasını sağlamıştır.
Doğu ve Batı medeniyetlerinin buluşma noktasında yer alması	Zengin bir kültürel mirasa sahip olması Türkiye'nin turizm potansiyelini arttırmıştır.

2) Yer Şekilleri

Türkiye yer şekilleri bakımından çeşitlilik gösteren bir ülkedir. Bu durum ülkemizin ekonomisini doğrudan etkilemektedir. Türkiye ortalama yükseltisi fazla olan dağlık ve engebeli bir ülkedir. Ülkemizin çevresindeki denizler, su ürünleri bakımından önemli bir ekonomik kaynağıdır. Denizler aynı zamanda kıyıların iklimini etkilemektedir.

Deniz yoluyla dünyaya açılan kapılar olduğundan sanayi kuruluşlarının bir kısmı ticaretin gelişmesine katkı sağlar. Turizmde büyük rol oynar, ekonomiyi olumlu etkiler.

Türkiye sahip olduğu Çanakkale ve İstanbul Boğazları, Karadeniz , Marmara ve Ege denizleri üzerinden okyanuslara bağlanmaktadır.

Türkiye kıyılarına paralel olarak uzanan ve ülkemizi kuzey ve güneyden kuşatan dağlar, kara ve demir yolu yapım maliyetlerini ve ulaşımı zorlaştırmaktadır.

Dağlık bölgeler ormancılık, madencilik, hayvancılık alanında Türkiye ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

- iklim çeşitliliği
- tarım ürünleri çeşitliliği
- bitki örtüsü çeşitliliği
- hayvancılık
- hidroelektrik enerji

- sanayi
- ulaşım
- ticaret
- yol yapım maliyetli
- tarımı zorlaştırır

3) İklim

Ülkemiz orta kuşakta yer almaktadır ülkemizin orta kuşakta olmasına bağlı olarak iklim çeşitliliği bulunmaktadır. İklim çeşitliliği farklı bölgelerde farklı tarım ürünlerinin yetişmesini sağlamıştır. İklim koşulları tarım gibi turizm çeşitliliği de sağlamıştır.

Deniz yayla ve kış turizminin gelişmesi iklim koşullarına bağlıdır. İklim koşulları ulaşımı etkilemektedir. Kar yağışları, don olayı , sis ve şiddetli rüzgar ülkemizde zaman zaman ulaşımın aksamasına neden olmaktadır.

- Yer şekillerinin çeşitliliği
- Dağların uzanış doğrultusu
- Üç tarafının denizlerle çevrili olması
- Ortalama yükseltinin fazla olması

2) Nüfus

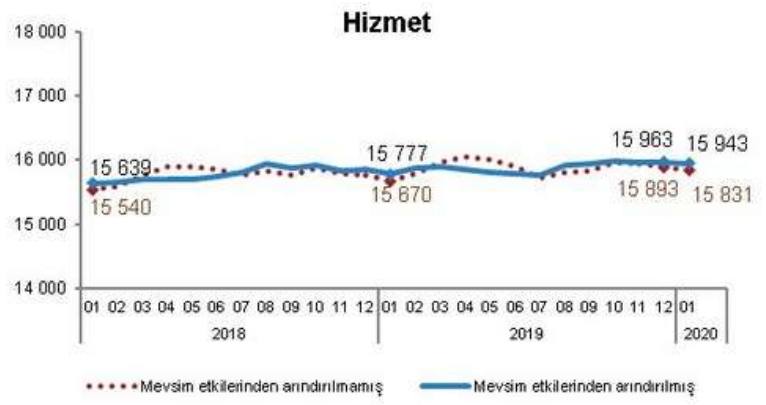
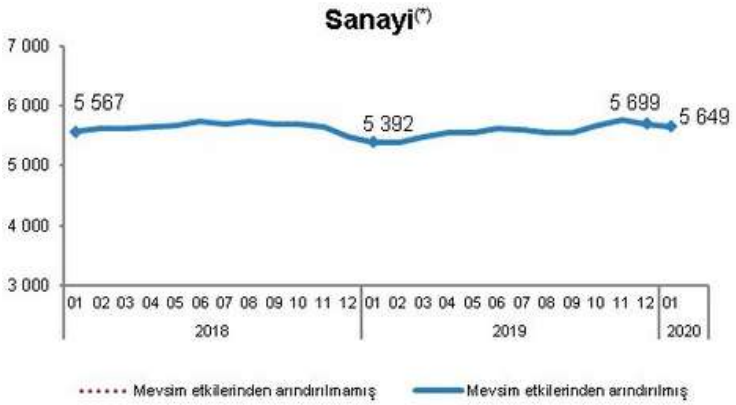
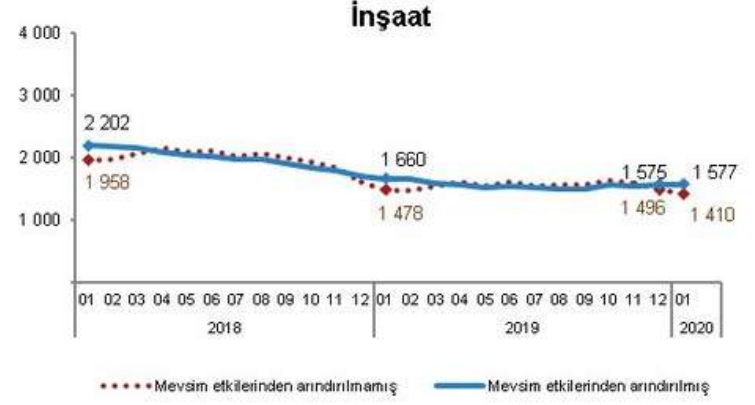
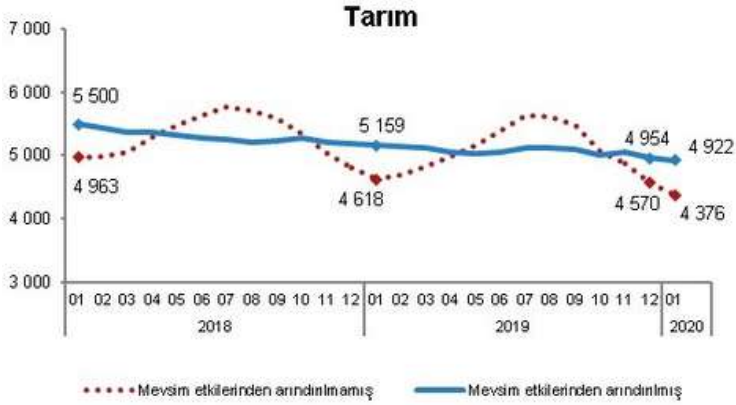
Nüfus ülkemizin üretici gücüdür. Türkiye nüfus artış hızı azalmakla birlikte nüfusu sürekli artan bir ülkedir.

Ülkemizde genç ve yaşlı bağımlı nüfus oranının fazla, aktif nüfus oranının düşük olması , ülkemizin kalkınma düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir.

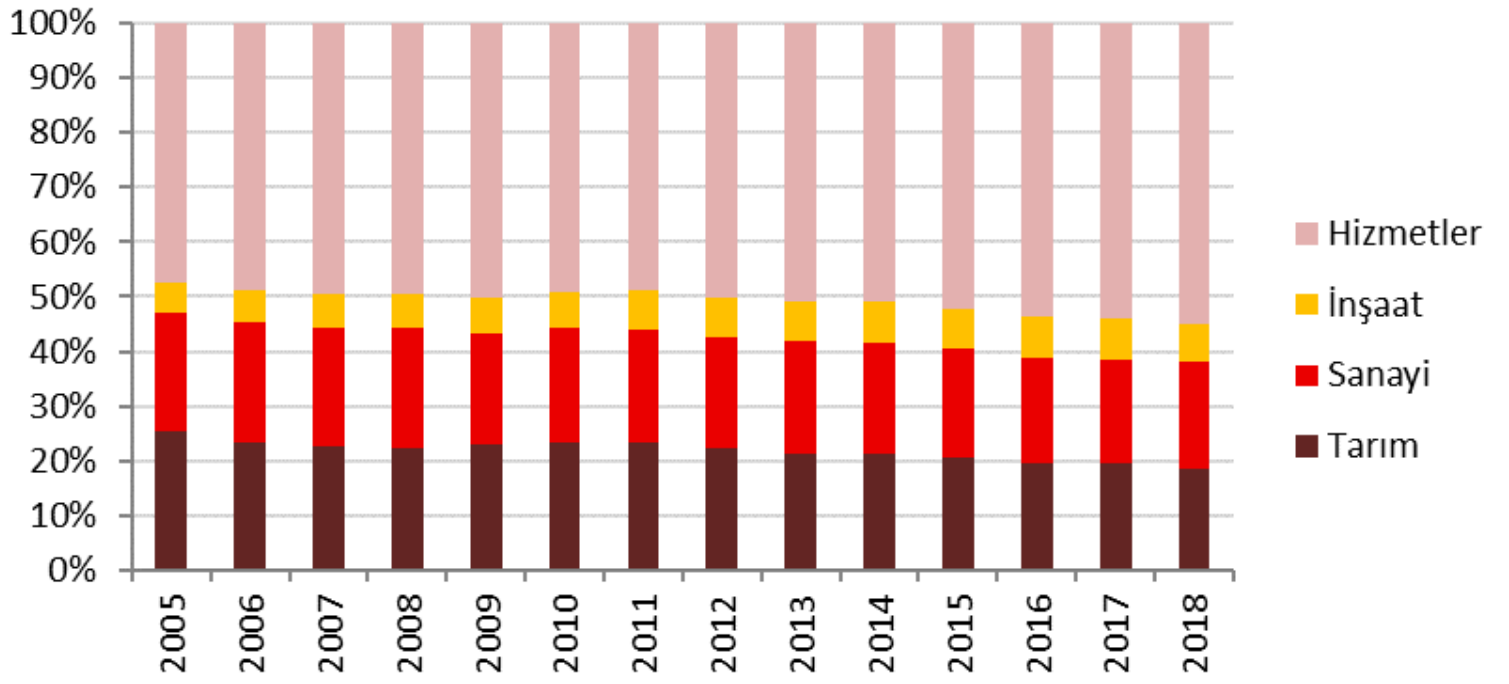
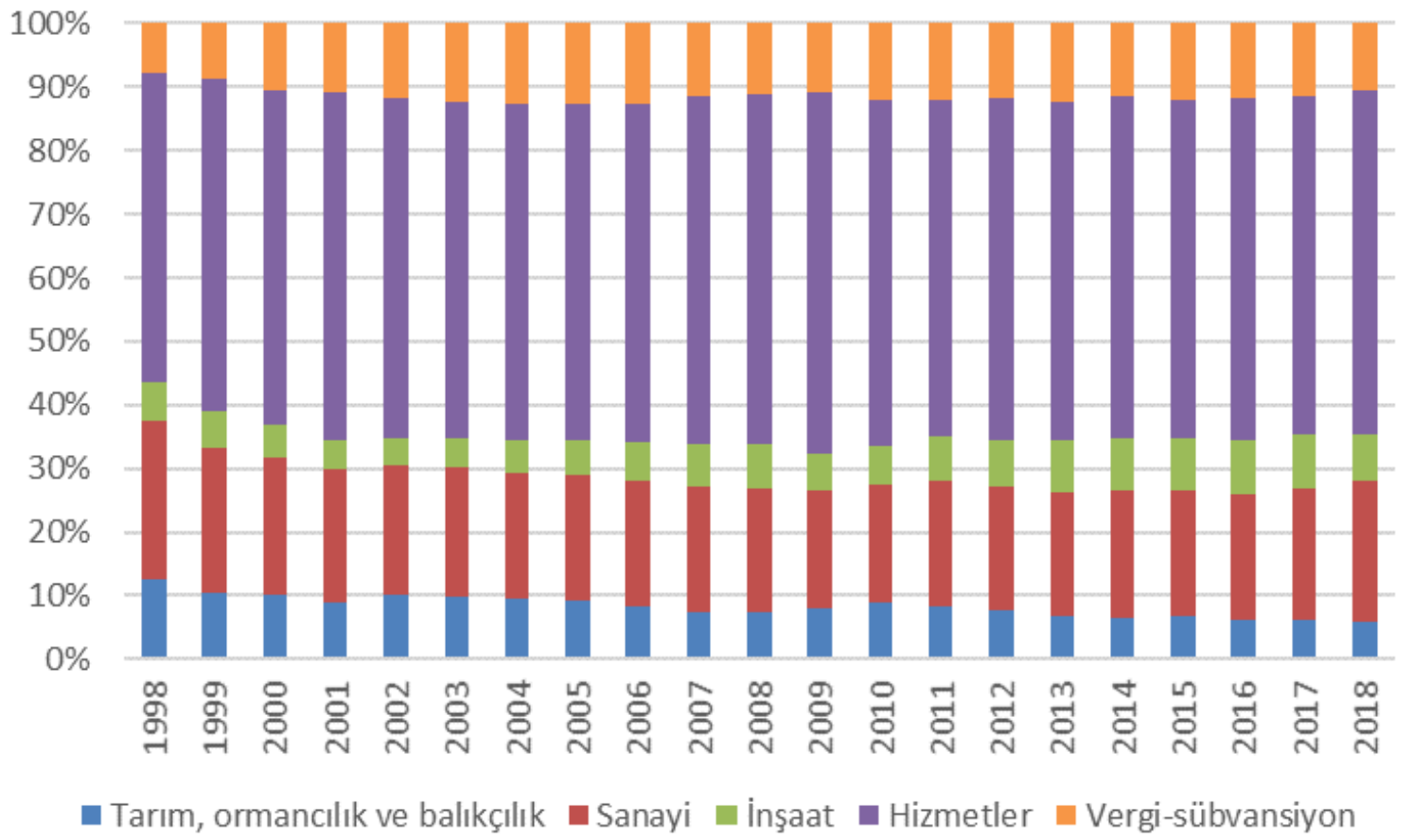
Türkiye genç ve dinamik nüfusa sahip olduğundan iş gücü potansiyeli fazladır.

Yıllar	2005		2010		2015		2017		2018	
	Bin kişi	%	Bin kişi	%	Bin kişi	%	Bin kişi	%	Bin kişi	%
Toplam	19.633	100,0	21.858	100,0	26.621	100,0	28.189	100,0	28 738	100,0
Tarım	5.015	25,5	5.084	23,3	5.483	20,6	5.464	19,4	5 297	18,4
Sanayi	4.241	21,6	4.615	21,1	5.332	20,0	5.383	19,1	5 674	19,7
İnşaat	1.097	5,6	1.434	6,6	1.914	7,2	2.095	7,4	1 992	6,9
Hizmet	9.281	47,3	10.725	49,1	13.891	52,2	15.246	54,1	15 774	54,9

^(*) Sanayi sektöründe mevsimsel etki gözlenmemiştir.

Türkiye’de Tarım ve Hayvancılık

Türkiye’de tarım ve hayvancılık, önemli ekonomik sektörlerdendir. İklim ve yer şekilleri koşullarına bağlı olarak ülkemizde birçok tarım ürünü ve hayvan türü yetiştirilmektedir.

Türkiye’de tarımı ve hayvancılığı etkileyen başlıca koşullar, doğal ve beşerî etmenler olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Doğal etmenlerin başlıcaları iklim, yer şekilleri, toprak ve bitki örtüsü özellikleridir.

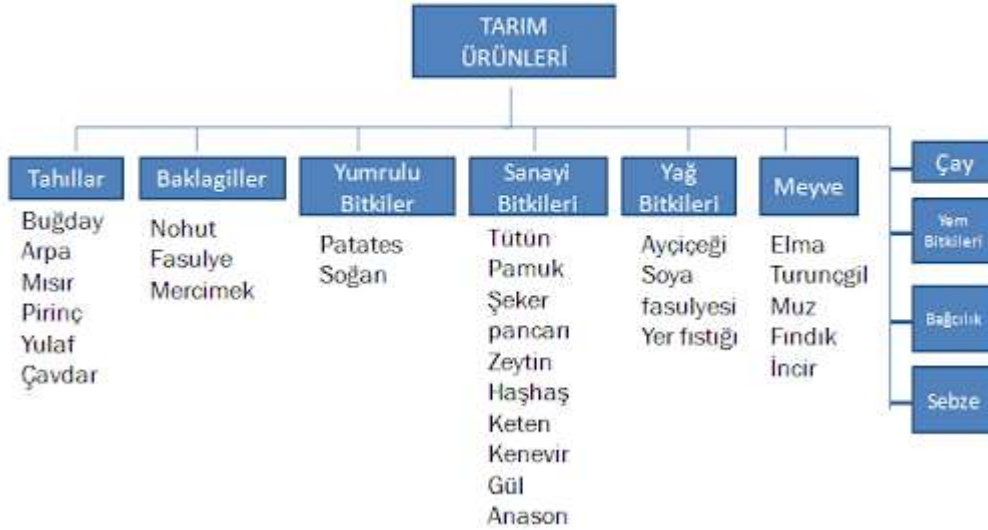
Beşerî koşulları ise sermaye, yöntem, teknikler, pazarlama, yasa ve düzenlemeler ile destekleyen kuruluşlar oluşturmaktadır.

1. Türkiye’de Tarım

Ülkemizde tarımsal üretim ve verimi artırmak için aşağıdaki uygulamalara önem verilmelidir:

- Sulama yaygınlaştırılmalı ve damla sulama yöntemi artırılmalı,
- Gübreleme gerektiği kadar yapılmalı,
- Tohum ıslahı yapılmalı; iyi cins ve kaliteli yerli tohumlar kullanılmalı,
- Uygun arazilerde makine kullanılmalı,
- Yeteri kadar ilaçlama yapılmalı,
- Zirai mücadeleye devam edilmeli,
- Toprak bakımı ve analizleri yapılmalı,
- Destekleme alımları artırılmalı,
- Pazarlama koşulları geliştirilmeli,
- Taban fiyatları devlet tarafından belirlenmeli.
- Tarıma dayalı sanayi kuruluşları artırılmalı,
- Aracı kurumlarla ilgili düzenlemeler yapılmalı.

TÜRKİYE'DE YETİŞTİRİLEN BAŞLICA TARIM ÜRÜNLERİ

Bölgelerde En Çok Yetiştirilen Ürünler

Marmara	İç Anadolu	Akdeniz	Ege	Karadeniz
Şeftali Ayçiçeği Pirinç Keten Aspir	Buğday Çavdar Elma Nohut Y. Mercimek	Fasulye Arpa Ş.Pancarı Patates Sera Ürünleri Soya Fasulyesi Gül Mısır	Muz Turunçgiller Yer Fıstığı Sera Ürünleri Soya Fasulyesi Gül Mısır	Zeytin Üzüm Haşhaş Tütün İncir

G.D. Anadolu

Karpuz A. Fıstığı Mercimek Pamuk Ü Susam

ÖNEMLİ TARIM İHRACAT ÜRÜNLERİMİZ	İTHAL ETTİĞİMİZ TARIM ÜRÜNLERİ	DOĞAL EKİM ALANI DAR OLAN TARIM ÜRÜNLERİ
<ul style="list-style-type: none"> - Fındık, - Antep fıstığı, - Pamuk, - Tütün, - K.Üzüm, - K.İncir, - K.Kayısı, - Haşhaş gibi. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pirinç, - Kahve, - Kakao, - Muz, - Avakado, - Ananas, - Hindistan cevizi, - Hurma 	<ul style="list-style-type: none"> -Muz -Antep fıstığı -Çay -Fındık -Turunçgil -Zeytin -Kivi -İncir -Pamuk -Susam -Keten-kenevir

20:34

2. Türkiye'de Hayvancılık

Et, yumurta ve süt ürünleri, dengeli beslenme açısından temel besin maddelerindedir. Bu nedenle ülkemizde bu ürünlerin yanı sıra deri, yün, kıl vb. ürünlerinden yararlanmak için hayvancılık, önemli bir ekonomik etkinliktir.

Ülkemizin iklim, bitki örtüsü ve yer şekillerindeki çeşitliliğine bağlı olarak ülkemizde çok sayıda hayvancılık türü gelişmiştir. Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık, arıcılık, ipek böcekçiliği, kümes hayvancılığı ile balıkçılık ülkemizdeki başlıca hayvancılık türleridir.

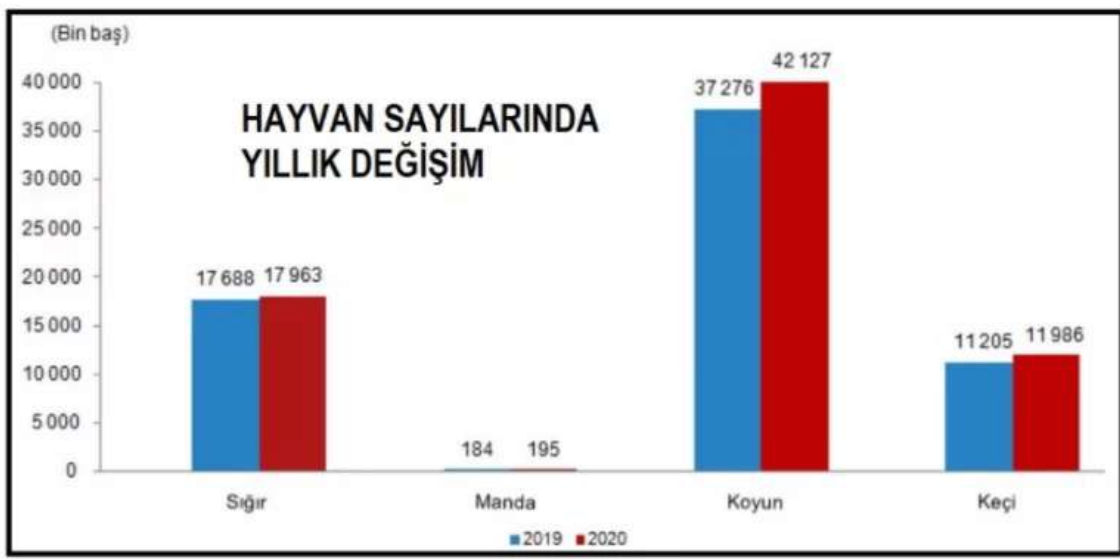
Türkiye’de hayvancılık iki yöntemle yapılır: Geleneksel (ekstansif) ve Modern (entansif) hayvancılık.

Geleneksel hayvancılıkta üretim doğa koşullarına bağlıdır. Hayvanlar, meralarda beslenir. Yağışlı yıllarda ot verimine bağlı olarak hayvansal ürünlerin üretimi artarken az yağışlı yıllarda üretim azalmaktadır.

Modern hayvancılıkta yüksek verim elde edilen hayvan cinsleri ahırlarda beslenir. Bu tür hayvancılıkta verimi artıracak yem türleri kullanılır. Hayvan sağlığına dikkat edilir. Bu nedenle modern hayvancılıkta verim yüksektir. Modern ahırlarda gerçekleştirilen bu etkinliğe **besi hayvancılığı** da denir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre;

- 2020 yılında **büyükbaş hayvan sayısı** bir önceki yıla göre yüzde 1.6 artarak 18 milyon 158 bin başa yükseldi.
- Büyükbaş hayvanlar arasında yer alan **sığır** sayısı yüzde 1.6 artarak 17 milyon 963 bin baş, **manda** sayısı yüzde 5.9 artarak 195 bin 088 baş olarak gerçekleşti.
- En çok **sığır** 926 217 baş ile **Konya** ilindedir. Konya'yı sırasıyla 825 725 baş ile Erzurum ve 780 151 baş ile İzmir izlemektedir.
- Aynı dönemde, **küçükbaş hayvanlar** arasında yer alan **koyun** sayısı yüzde 13 artarak 42 milyon 127 bin başa, **keçi** sayısı yüzde 7.0 artarak 11 milyon 986 bin başa yükseldi.
- TÜİK, hayvancılık istatistiklerine göre en çok **koyun** besleyen illerin başında **Van**, Konya ve Şanlıurfa geliyor.
- Bu dönemde **yapağı üretimi** yüzde 13 artarak 79 bin 754 tona, **kıl üretimi** yüzde 3.9 artarak 6 bin 401 tona ve **tiftik üretimi** de yüzde 22 artarak 463 tona yükseldi.
- Bir önceki yıla göre **bal üretimi** yüzde 4.8 azalarak 104 bin 077 tona, balmumu üretimi de yüzde 5.2 azalarak 3 bin 765 tona geriledi.
- **Ordu** 16199 ton **bal üretimi** ile 1. sırada yer alırken 15 867 ton bal üretimi ile Muğla 2. Sıraya yerleşir. 10729 ton ile Adana bal üretiminde 3. Sırada yer alır.
- **İpek böcekçiliği** faaliyeti yapan köy sayısı bir önceki yıla göre yüzde 1.9 azalarak 662 oldu. İpek böcekçiliğiyle uğraşan hane sayısı da yüzde 4.7 azalarak 1 965 adet oldu.

3. Türkiye'de Ormancılık

Tarımsal etkinliklerin bir alt kolu da ormancılıktır. Ormancılık, orman ana ve yan ürünlerinden yararlanmayı ifade etmektedir.

Ormanların ana unsuru olan ağaçlardan **tomruk ve maden direği** elde edilmektedir. Bu ağaçlardan **inşaat alanında ve mobilyacılıkta** da yararlanılmaktadır. Ayrıca **kâğıt üretimi ve yakacak odun** elde etmek için de ormanlarımızdan faydalanılmaktadır.

Ülkemizde ormancılıktan gelir elde edilen ürünlerden biri de **orman yan ürünleridir**. Bu ürünlerden **gıda maddeleri, ilaç, boya ve kozmetik ürünleri** elde edilmektedir. **Palamut, reçine, çam fıstığı, sığla, kozalak, mahlep, hatmi, menengiç, keçiboynuzu, defne yaprağı, meyan kökü, lavanta, sahlep, çıra, sumak ve ihlamur, orman yan ürünlerinin başlıcalarıdır.**

Tarım ve Hayvancılığın Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Tarım ve hayvancılık, Türkiye ekonomisi açısından önemli bir ekonomik etkinliktir. İstihdam alanı olması, temel besin maddelerinin karşılanması ve sanayi sektörüne ham madde sağlanması bakımından tarım ve hayvancılık ülkemiz ekonomisinin temel sektörlerindedir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman Türkiye'nin ekonomisi tarıma dayanmaktaydı ve nüfusumuzun büyük bir kısmı kırsal kesimde yaşayıp tarım ve hayvancılık ile geçimini sağlamaktaydı.

Geleneksel tarım...

Cumhuriyetin ilk on yılında, 1.077.526 dönüm arazi köylüye dağıtıldı. Toprak sahibi olan köylünün tohumluk ve **tarım** araçları ile ilgili borçları yirmi yıl ertelendi. Yeni kurulan ve kurulması planlanan fidanlıklar, bağlar ve zeytinliklerden belirli bir süre vergi alınmaması sağlandı. Tohum ıslah (iyileştirme) istasyonları kuruldu.

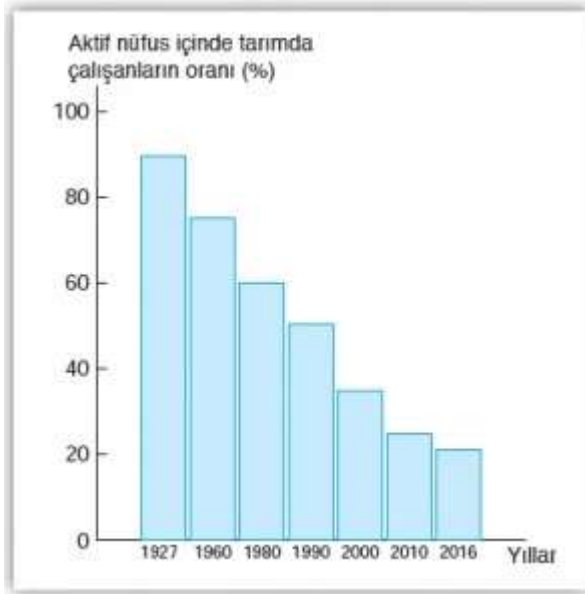
1950'li yıllarda tarımda makineleşmeye önem verilmiş, traktör sayısındaki büyük artışa paralel olarak ekim alanları hızla genişlemiş, son 70 yılda ekim alanları 6.6 milyon hektardan 27.5 milyon hektara yükselmiş, yani 4 kat artmıştır.

Buna karşılık mera alanları azalmıştır. 1928'de 46.3 milyon hektar olan mera alanları günümüzde 20 milyon hektarın altına düşmüştür. Yani 70 yılda 2.3 kat azalmıştır.

Modern tarım...

Sanayileşmeye bağlı olarak tarımın ülkemiz ekonomisindeki yeri azalsa da tarımsal üretim modernleşerek artmış, sanayi ve ticaret gibi sektörleri destekleyen önemli bir sektör olma konumunu sürdürmüştür.

Günümüz Türkiye'sinde bir çok tarım ürünü üretimi ihtiyacı karşılamanın yanı sıra ihraç da edilmektedir.

Tarım ürünü Yeterlilik oranı (%)

İncir 603,9

Fındık 587,8

Kayısı	483,7
Nar	164,8
Turunçgiller	163,6
Üzüm	141
Elma	123,9
Buğday	113,6
Domates	110,8
Arpa	106,5
Mısır (Dane)	105
Kuru soğan	102,1
Patates	100,8
Şeker pancarı	100
Kırmızı mercimek	81,6

Hayvancılık da ülkemizdeki önemli bir ekonomik etkinliktir. Ülkemizde hayvancılıktan elde edilen ürünlerden bir kısmı iç tüketimimizi karşılamaktadır. Et, süt ve yumurta gibi temel ihtiyaçlarımızın büyük bölümü ülke içindeki üretimlerden karşılanmaktadır. Türkiye, koyun sayısı bakımından dünyada ilk yirmi ülke içinde, Avrupa'da ise Fransa'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Tarımsal üretimde yaşanan modernleşme süreci hayvancılığı da olumlu yönde etkilemiştir. Otlakların ve hayvan soylarının ıslahı, hayvan hastalıklarına karşı geliştirilen aşı ve ilaçlar, yem kalitesinin artması ile besicilik ve ahır hayvancılığının yaygınlaşması, hayvansal ürünlerden elde edilen verimin artmasını sağlamıştır. Hâlâ gelişmiş ülkelere göre istenilen düzeyde olmasa da Türkiye'de tarımsal ve hayvansal üretim ile verim yıldan yıla artmaktadır.

2020 VERİLERİ (12 Mayıs 2020)

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Mart 2020

Tavuk eti üretimi 191 bin 629 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,7 milyar adet olarak gerçekleşti-12 Mayıs 2020

Süt ve Süt Ürünleri Üretimi, Mart 2020

Ticari süt işletmelerince Mart ayında 878 bin 593 ton inek sütü toplandı-14 Nisan 2020

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Şubat 2020

Tavuk eti üretimi 172 bin 823 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,7 milyar adet olarak gerçekleşti-14 Nisan 2020

Süt ve Süt Ürünleri Üretimi, Şubat 2020

Ticari süt işletmelerince Şubat ayında 792 bin 223 ton inek sütü toplandı-20 Mart 2020

Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürün Fiyatları ve Üretim Değeri, 2019

Canlı hayvanlardan sığır (kültür) fiyatı bir önceki yıla göre %3,25 azaldı-Mart 2020

Bitkisel Ürün Denge Tabloları, 2018-2019

Bitkisel ürünlerde en yüksek yeterlilik derecesi %445,5 ile fındıkta gerçekleşti-11 Mart 2020

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Ocak 2020

Tavuk eti üretimi 183 bin 713 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,8 milyar adet olarak gerçekleşti-11 Mart 2020

Süt ve Süt Ürünleri Üretimi, Ocak 2020

Ticari süt işletmelerince Ocak ayında 806 bin 721 ton inek sütü toplandı

Bitkisel Üretim 1.Tahmini, 2020

Bitkisel üretimin bir önceki yıla göre artacağı tahmin edildi.

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Nisan 2020

Tavuk eti üretimi 187 bin 459 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,6 milyar adet olarak gerçekleşti.

Hayvansal Üretim İstatistikleri, Haziran 2020

Büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yılın Aralık ayına göre %4,2 artarak 18 milyon 615 bin baş oldu.

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Temmuz 2020

Tavuk eti üretimi 174 bin 329 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,5 milyar adet olarak gerçekleşti.

Bitkisel Üretim 2.Tahmini, 2020

Bitkisel üretimin bir önceki yıla göre artacağı tahmin edildi.

Kümes Hayvancılığı Üretimi, Ekim 2020

Tavuk eti üretimi 172 bin 439 ton, tavuk yumurtası üretimi 1,7 milyar adet olarak gerçekleşti.

Hayvansal Üretim İstatistikleri, Aralık 2020

Büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %1,6 artarak 18 milyon 158 bin baş oldu.

Bitkisel Ürün Fiyatları ve Üretim Değeri, 2020

Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerden buğday (diğer) fiyatı yıllık %23,64 artış gösterdi.

Türkiye’de Madencilik ve Enerji Kaynakları

Türkiye, maden çeşidi bakımından zengin bir ülkedir. Bu maden yataklarının önemli bir kısmı işlenmektedir.

Madenler oluşumlarına göre farklı kategorilerde sınıflandırılabilir. Ülkemizde çıkarılan madenlerden bazıları metaliktir: demir, bakır, krom, kurşun ve çinko gibi. Bor, kükürt, asbest, fosfat gibi bazı madenler ise metalik değildir.

Oluşumuna Göre Madenler

Volkanizma Sonucu Oluşan Madenler

- Demir
- Bakır
- Çinko
- Kurşun
- Perlit
- Krom

Başkalaşma Sonucu Oluşan Madenler (Metamorfizma)

- Mermer
- Gnays
- Zımpara taşı

Tortullaşma Sonucu Oluşan Madenler

- Kaya tuzu
- Jips
- Bor
- Kükürt
- Kireç
- Fosfat
- Taş kömür
- Linyit
- Turba
- Petrol

Bir maden yatağı işletmeye açılırken o **madenin toplam miktarı** yani **rezervi** belirlenir. Maden içindeki **saf metal oranı** olan **tenör** de bir maden yatağının işletilmeye açılıp açılmamasında önem taşıyan özelliklerdendir. Çünkü miktarı fazla olsa da tenörü çok düşük olan yataklar işletmeye açılmamaktadır. Bunların yanı sıra **işletme maliyeti** hesaplanmakta ve kârlı olabilecek yataklar işletilmektedir.

Aşağıdaki tablolarda bazı madenlerimizi çıkarıldığı yerler ve genel özellikleri verilmiştir:

MADENLER	ÇIKARILDIĞI YER	İŞLENDİĞİ YER	KULLANIM ALANLARI AÇIKLAMALAR
DEMİR	Yükarı Fırat (Diyarbakır), Hakkâri, Hasançelebi, Çetinkaya, Aul Ege (Edremit, Ayazman, Torbalı), Marmara (Edremit, Çanakkale), Karadeniz (Fındıklı), Kayseri - K. Maras arası İçel, Amasalar	Karabük, Karadeniz Ereğlisi, Iskenderun demir Çelik tesislerinde işlenir.	Yıllık üretim miktarı 5 milyon tona yakın. Diğer ülkeler: B.D.T., Avustralya, Brezilya, A.B.D.'dir 10. sıradayız. İhracatımız artmaktadır.
BAKIR	Arvin (Murgul), Kastamonu (Küre), Diyarbakır (Ergeni), Maden	Samsun'da Karadeniz Bakır İşletmeleri, Ergani, Murgul Bakır İşletmeleri	Elektrik - elektronik endüstrisinin hammaddesidir. Önemli bakır üreticisi ülkeleri: Türkiye, A.B.D ve B.D.T. dir.
KROM	Montepe yeresinde Fatihçe - Marmaris - Balaman havzası; Kütahya - Bursa arası; K. Maras - Kayseri, Sivas, Elazığ, Güleman, Palu	Antalya ve Elazığ'da Ferro - Krom tesisleri	Volkanik olaylar sonucunda oluşmuştur. Demirli. Sıfırlanmasında ve çelik üretiminde kullanılır. Türkiye krom bakımından en zengin ülkelerdendir. Dünyada Güney Afrika ve B.D.T.'den sonra 3. sırada yer alır. İhracatımızda önemli yer tutar.

## TÜRKİYEDE MADENLER ##			
OLTU TAŞI	SODA	BOR MİNERALLERİ	(M)
ÜNAYDA BİR TEK ÜZURUM DA KANILIR. İSBİH VE SÜS İYASI YAPIMINDA İLLANILIR.	VAN GÖLÜNDEN ÇIKARILIR. TATVAN TESİSLERİNDE İŞLENİR.	DÜNYA REZERVİNİN YAKLAŞIK %70İ TÜRKİYEDEDİR. CAM, SERAMİK, TEMİZLİK MADDELERİ, NÜKLEER SANTRALLERİNİ YAPIMI, ROKET YAKITI YAPIMI YANGIN SÖNDÜRME MADDELERİ, KAĞIT HAMURU YAPIMINDA KULLANILIR. BANDIRMA, BİĞADİÇ, SUSURLUK (BALIKESİR) SEYİTGAZİ (ESKİŞEHİR) VE EMET (KÜTAHYA) ÇIKARILIR.	CAM F SANA' KURU FIRIN KULL. BİLEC KÜTA SİVAS ERZUİ YÖRE ÇIKAR

Söz sahibi olduğumuz madenler;

- Bor
- Trona
- Peslit
- Mermer
- Civa
- Oltu taşı
- Barit
- Lüle taşı
- Krom
- Bakır

İthal ettiğimiz madenler;

- Demir
- Fosfat
- Kükürt
- Baksit
- Petrol
- Doğal Gaz
- Altın
- Taş Kömürü

TÜRKİYEDE ENERJİ KAYNAKLARI

Yenilenebilir (Tükenmeyen)

- Güneş enerjisi
- Rüzgar enerjisi
- Jeotermal enerji
- Su gücü

Yenilenemeyen (Tükenebilen)

- Taş kömürü
- Petrol
- Linyit
- Doğalgaz
- Nükleer enerji
- Biyokütle enerji

TÜRKİYEDE ENERJİ KAYNAKLARI

TAŞ KÖMÜRÜ	LİNYİT	PETROL	PETROL RAFİNERİLERİ	DOĞALGAZ
ZONGULDAK-EREĞLİ VE AMASRA ÇEVRESİNDE ÇIKARILIR. %80İ DEMİR-ÇELİK FABRİKALARINDA VE TERMİK SANTRALLERDE ENERJİ KAYNAĞI OLARAK KULLANILIR.	%50Sİ TERMİK SANTRALLERDE KULLANILIR. AFŞİN,ELBİSTAN, NALLIHAN, BEYŞEHİR, SEYİTÖMER, TAVŞANLI, TUNÇBİLEK(KÜTAHYA), SOMA(MANİSA) KANGAL VE YATAĞANDA ÇIKARILIR.	ÜLKEMİZDE EN FAZLA ÇIKARILAN YER GÜNEYDOĞU ANADOLUDUR. BATMAN,ADİYAMAN,DİYARBAKIR, ŞANLIURFA VE SİİRTTE ÇIKARILIR. YURDUMUZDAN ÇIKARILAN PETROL,İHTİYACIMIZIN ANCAK %13ÜNÜ KARŞILAR.	BATMAN RAFİNERİSİ, MERSİN-ATAŞ RAFİNESİ, KIRIKKALE ORTA ANADOLU RAFİNERİSİ, İZMİR- ALİAĞA RAFİNERİSİ VE İZMİT-TÜPRAŞ RAFİNERİSİSİ.	EN TEMİZ ENERJİ KAYNAĞIDIR. HAMİTABAT(KIRKLARELİ) VE ÇAMURLU(MARDİN) DE ÇIKARILIR. TÜRKİYEDE KULLANILAN DOĞALGAZIN TAMAMINA YAKINI YURTDIŞINDAN SATIN ALINMAKTAADIR.

ONLINE KPSS: DERYA

Türkiye’de Maden ve Enerji Kaynaklarının Etkili Kullanımı

Ülkemizde, madencilik alanında yapılan çalışmalar sonucunda işletmeye açılan **maden yataklarının sayısı ve türü artmıştır.**

Madencilik, ülkemizde önemli bir **istihdam alanıdır ve birçok sanayi kuruluşuna ham madde ve enerji sağlamaktadır.**

Ülkemizde çıkarılan madenlerden bazıları iç tüketimi karşılamakta, bir kısmı da ihraç edilmektedir. **Mermer, krom, bakır, bor ve feldspat başlıca ihraç mallarıdır.**

Türkiye’nin toplam ihracatında madenlerin payı %1 ile %2 civarındadır. Bu nedenle bazı madenleri ithal etmekteyiz.

2015 yılı ithalatımızda madenlerin payı %13 civarındadır. Buna göre **madencilik alanında ülkemiz, dış ticaret açığı vermektedir.**

En çok ithal ettiğimiz madenler ise taş kömürü ve demirdir.

Yıllar	Toplam İhracat (Milyon \$)	Toplam Madencilik İhracatı (Milyon \$)	İhracatta Madenciliğin Payı (%)	Toplam İthalat (Milyon \$)	Toplam Madencilik İthalatı (Milyon \$)	İthalatta Madenciliğin Payı (%)
1996	23.224.465	368.625	1,58	43.626.642	5 081 960	11,64
1998	26.973.952	363.652	1,34	45.921.392	3.747.471	8,16
2000	27.774.906	400.269	1,44	54.502.821	7.096.767	13,02
2002	36.059.089	387.193	1,07	51.553.797	7.192.305	13,95
2004	63.167.153	649.237	1,02	97.539.766	10.980.937	11,25
2006	85.534.676	1.146.326	1,34	139.576.174	22.033.762	15,78
2008	132.027.196	2.155.150	1,63	201.963.574	35.649.704	17,65
2010	113.883.219	2.687.124	1,89	185.544.332	25.932.549	13,97
2012	152.461.737	3.160.765	2,07	236.545.141	42.246.825	17,85
2016	142.529.584	2.676.815	1,87	198.618.235	19.008.899	9,57

(<http://www.tuik.gov.tr>)

Ülkemizde birçok enerji kaynağı kullanılmaktadır. Bu enerji kaynakları içinde Türkiye petrol, doğal gaz ve taş kömürü bakımından dışa bağımlı bir ülkedir.

Ülkemizin şanslı olduğu alan ise linyit yatakları ve hidroelektrik potansiyelidir. Ayrıca tükenmeyen enerji kaynakları olarak bilinen rüzgâr ve güneş enerjisi ülkemiz açısından alternatif enerji kaynaklarıdır. Bu alanlardan elde edilecek enerji miktarının artması, Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltacaktır.

Türkiye hidroelektrik potansiyeli bakımından da zengin bir ülkedir. Örneğin ülkemizin hidroelektrik potansiyelinin %41'i henüz kullanılmamaktadır. Bu potansiyelin kullanılması da Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltacaktır.

Türkiye güneş enerjisi, jeotermal enerji ve biyokütle enerjisi bakımından da elverişli koşullara sahip bir ülkedir. Bu enerji kaynaklarından yararlanma her geçen gün artmaktadır ancak ülkemiz bu alanlardaki potansiyelini yeterince kullanmamaktadır.

Türkiye bor mineralleri rezervi bakımından dünyada ilk sırada yer almaktadır. Dünya bor rezervlerinin yarısından fazlası ülkemizde bulunmasına rağmen Türkiye, bor madeninin dünya ticaretindeki payı bakımından ilk sırada yer almamaktadır. Bor madeninin işlenerek ihraç edilmesi ve Türkiye bor pazarının genişletilmesi, ülkemizin bu alandaki gelirinin artmasını sağlayacaktır.

Türkiye, krom rezervleri bakımından zengin bir ülkedir. Ancak ülkemizde krom, ileri tekniklerle işletilmediği için üretim maliyeti yüksektir. Bu durum, Türkiye'nin dünya pazarlarında, kromu daha düşük fiyatlarla piyasaya sunan ülkelerle rekabetini zorlaştırmaktadır. Krom işletmelerinde planlama yapılması ve gelişmiş tekniklerin kullanılması, verimliliği ve Türkiye'nin dünya pazarındaki gücünü artıracaktır.

Türkiye'de Sanayi

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu zaman ülkemizdeki başlıca sanayi dalları Osmanlı'dan kalan dokuma, deri, gıda ve askerî araçlar üreten sanayi kollarıydı. Atatürk'ün önderliğinde başlatılan sanayileşme hareketi çok kısa bir süre içinde etkisini göstermiş ve ülkemiz, hızlı bir sanayileşme sürecine girmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayileşme için gerçekleştirilen önemli etkinliklerden biri, **İzmir İktisat Kongresi**'dir. 1923'te gerçekleştirilen bu kongrede alınan bazı kararlar şöyledir:

- Ham maddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dalları kurulması
- El işçiliğinden ve küçük imalattan süratle fabrikaya veya büyük işletmeye geçilmelidir.
- Devlet yavaş yavaş iktisadi görüşleri de olan bir organ hâline gelmeli ve özel sektörler tarafından kurulamayan teşebbüsler devletçe ele alınmalıdır.
- Özel teşebbüslere kredi sağlayacak bir devlet bankası kurulmalıdır.
- Dış rekabete dayanabilmek için sanayinin toplu ve bütün olarak kurulması
- Yabancıların kurdukları tekellerden kaçınılmalıdır.
- Sanayinin teşviki ve millî bankaların kurulması sağlanmalıdır.
- Demir yolu inşaat programına bağlanmalıdır.
- İş erbabına amele değil işçi
- Sendika hakkı tanınmalıdır. (<http://www.kurtulussavasi.gen.tr>)

Ülkemizde sanayileşme adına gerçekleştirilen önemli gelişmelerden biri de 1927'de çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu'dur. Bu kanuna göre yatırımcılara karşılıksız arsa verilmesi ve bu kuruluşların vergiden muaf tutulması kabul edilmiş, böylece sanayinin gelişmesi için girişimcilere destek olunmuştur.

Sanayileşme alanındaki girişimlerden biri de 1933'te uygulanmaya başlanan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'dır. Bu plan çerçevesinde hedefler belirlenmiş ve yatırımlar yapılmıştır. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle uygulanamamıştır.

Sanayileşme adına başlatılan bu çalışmalar kısa süre içinde ürünlerini vermeye başlamıştır. Çimento (Ankara, 1928), dokuma (Bursa, 1927), kükürt (Keçiborlu, 1936), şeker (Alpullu, Kırklareli ve Uşak 1926), kâğıt ve selüloz (İzmit, 1939) ile bakır

işletmeleri (Maden, 1939) cumhuriyetin ilk yıllarında üretime geçen sanayi kuruluşlarının başlıcalarıdır.

Sonraki süreçte de sanayileşme hareketi devam etmiştir. Günümüzde ülkemiz, çok sayıda sanayi kuruluşuna sahiptir. Bu sanayi kuruluşlarının kuruldukları yerleri belirleyen faktörlerin başlıcaları ham madde, ulaşım, enerji kaynağı, pazar, iş gücü, sermaye ve iklim koşullarıdır.

Sanayi Kuruluşlarının Dağılışını Etkileyen Faktörler:

1. Hammadde,
2. Ulaşım,
3. Enerji kaynağı,
4. Pazar,
5. İşgücü,
6. Sermaye,
7. İklim koşulları,
8. Devlet politikaları,
9. Teşvikler.

Ülkemizde Gelişen Başlıca Sanayi Kolları:

Gıda sanayisi; tarımsal ham maddeyi işleyen, hazırlayan, muhafaza eden ve ambalajlayan bir sanayi dalıdır.

Türkiye'de gıda sanayisi, genellikle ham maddeye bağlı olarak tarımsal üretimin yapıldığı alanlarda ya da pazar koşullarına bağlı olarak büyük şehirlerde yoğunlaşmaktadır. **Unlu mamuller sanayisi** ham madde olarak tahılları işlemektedir. Bu sanayi tesislerinde un, ekmek, bisküvi ve makarna gibi mamul maddeler üretilir.

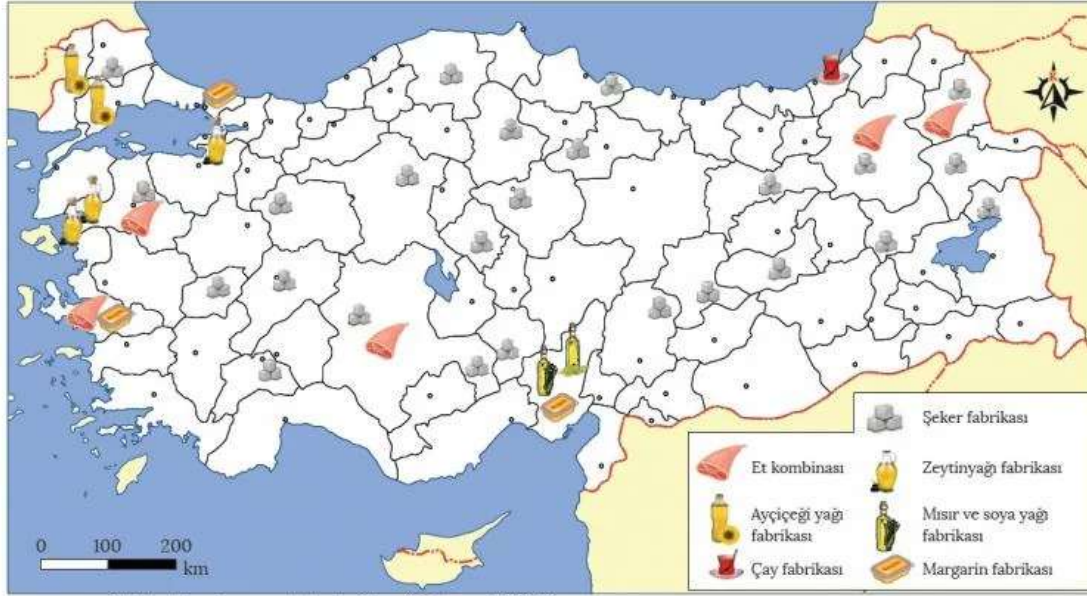
Ülke genelinde görülen un ve unlu gıda sanayi tesisleri özellikle Orta Anadolu'da yoğunlaşmaktadır.

Türkiye'de **şeker sanayisine** dönük faaliyet, 1926 yılında Alpullu (Kırklareli) Şeker Fabrikası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Şeker pancarı tarımının yoğunlaştığı iç bölgelerde bugün özel ve kamuya ait 33 adet şeker fabrikası bulunmaktadır.

Türkiye'de 2016 yılında yaklaşık 2,5 milyon ton şeker üretimi sağlanmıştır. Et ve et ürünleri sanayisi, 1952 yılında Et ve Balık Kurumunun kurulması ile başlamıştır.

Bugün ilgili sektörde yürütülen faaliyetler çerçevesinde et ve et ürünlerini işleyen et kombinalarının ülke geneline yayıldığını görmek mümkündür. Türkiye'nin 2016 yılı süt üretimi TÜİK verilerine göre yaklaşık 18,5 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimde Konya, İzmir, Erzurum, Balıkesir ve Kars ön plana

çıkan iller olarak dikkat çekmektedir. Tavuk eti işleyen tesisler büyükşehirlerin çevresinde toplanırken su ürünleri işleyen tesislerin başlıcaları Çanakkale, Trabzon ve İzmir illerinde yer almaktadır.

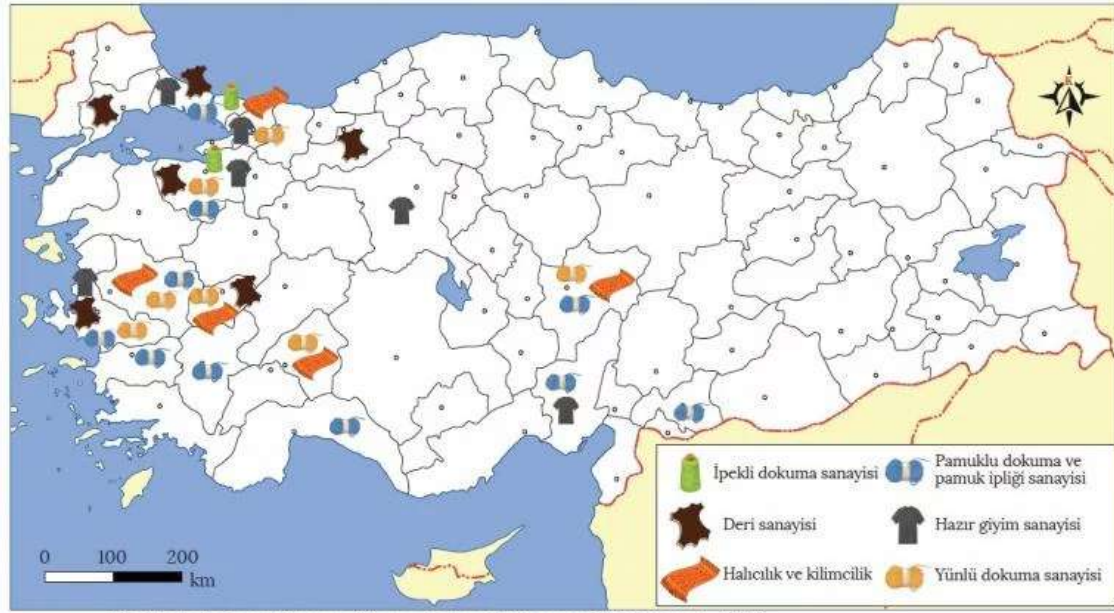
Ayçiçeği, zeytin, mısır ve soya; yağ elde edilen başlıca tarım ürünleridir. **Bitkisel yağ fabrikalarının** dağılımına bakıldığında ham maddeye yakınlığın ön planda olduğu görülmektedir. Ayçiçeği yağı fabrikaları Edirne ve Tekirdağ; zeytinyağı fabrikaları Edremit, Ayvalık ve Gemlik, mısır ve soya yağı fabrikaları Adana'da yaygındır. Ayrıca Adana, İzmir ve İstanbul'da margarin yağı üreten tesisler bulunmaktadır.

Sebze ve meyve üretiminin yaygın olduğu Akdeniz ve Ege kıyıları ile büyük şehirlerin çevresinde **konserve ve meyve suyu sanayisi** gelişmiştir.

Türkiye'de **çay sanayisi**, çay tarımının yapıldığı Doğu Karadeniz kıyı kuşağında özellikle Rize çevresinde gelişmiştir.

Türkiye'nin pamuk tarımı ve hayvancılık faaliyetlerinde gelişmiş olması, dokuma ve deri işletmeciliğinde gelişmesine olanak sağlamıştır. Günümüzde **pamuklu dokuma**

faaliyetleri özel sektör tarafından yürütülmektedir. Pamuklu dokuma ve pamuk ipliği tesisleri; Adana, İzmir, Denizli, Aydın, Antalya, Manisa, Gaziantep gibi illerde ham maddeye bağlı olarak kurulmuştur. İstanbul, Bursa ve Kayseri gibi illerde ise bu sanayi kolunun gelişmesi ham madde temininin kolay olmasından kaynaklanmaktadır.

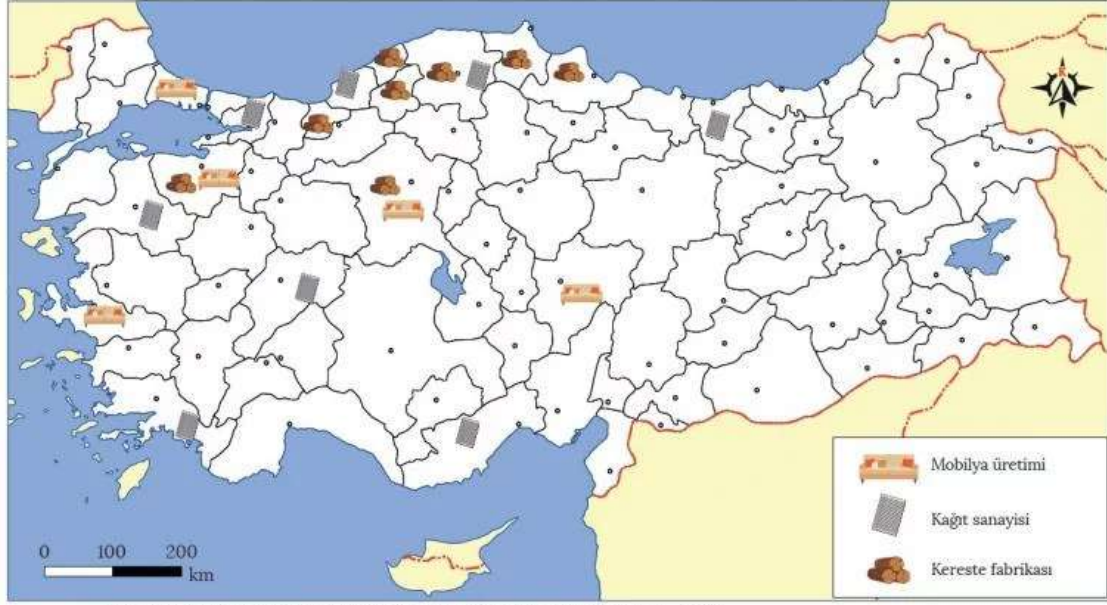
Ülke genelinde **yünlü dokuma sanayisi**, genellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde iç pazara yönelik yapılmaktadır. Yün ipliği, yünlü kumaş dokuma, yünlü örme işleri (trikotaj), halıcılık ve kilimcilik yünlü dokuma sanayisinin faaliyet alanları arasında yer almaktadır. İstanbul, Kocaeli (Hereke), Bursa, İzmir, Manisa, Uşak, Isparta, Kayseri ve Gaziantep yünlü dokuma sanayisinin geliştiği başlıca merkezlerdir. Türkiye'nin geleneksel el sanatlarından olan halıcılık ve kilimcilik; Isparta, Kayseri (Bünyan), Manisa (Demirci, Gördes, Kula), Kocaeli (Hereke), Uşak gibi merkezlerde yapılmaktadır. El yapımı halı ve kilimler yurt dışına ihraç edilmektedir.

Son yıllarda suni ipek üretimine bağlı olarak doğal **ipekli dokuma üretimi** gerilemiştir. İpekli dokuma sanayisi İstanbul, Bursa ve Gemlik'te gelişmiştir.

Hazır giyim sektöründe dünyanın önemli ihracatçıları arasında yer alan Türkiye, bu sektöre yönelik ülke içindeki istihdamda da önemli bir paya sahiptir. Ülkemizde tekstil, hazır giyim ve örme sanayisi; genellikle pazar ve ulaşım koşullarına bağlı olarak İstanbul, İzmit, Bursa, İzmir, Ankara ve Adana gibi büyük şehirlerde gelişmiştir. Giysi, ayakkabı, çanta, cüzdan gibi ürünlerin üretildiği deri sanayisi ise başta İstanbul olmak üzere İzmir, Bursa, Bolu, Uşak ve Tekirdağ'da gelişmiştir.

Orman ürünleri ve mobilya sanayisi, ham madde olarak ormanlardan elde edilen odunu kullanmaktadır. Kâğıt, kereste, lif levha, yonga levha, parke, sunta ve kontraplak başlıca orman ürünleridir. Türkiye'de kereste fabrikalarının daha çok Batı

Karadeniz'de yoğunlaştığı görülmektedir. İstanbul, Ankara, Kayseri, İzmir ve İnegöl'de (Bursa) mobilya üretiminin gerçekleştiği şehirler olarak ön plana çıkmaktadır.

Türkiye'de yer alan orman ürünleri ve mobilya sanayisi (Doğanay, H., 2016)

Sanayinin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

- Türkiye ekonomisinin temel sektörlerinden biri olan sanayi, cumhuriyetin ilk yıllarında iyi bir durumda değildi. Bu dönemde ülkemizin ekonomisi tarıma dayalıydı.
- Sanayi alanındaki üretimin millî gelir içindeki payı azdı. Örneğin 1925'te sanayi üretiminin millî gelir içindeki payı %9,6'ydı.
- Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte hızlı bir sanayileşme sürecine girilmiştir. Bu dönemde özel yatırımcılar teşvik edilmiş, özel sektörde yeterli sermaye birikimi olmadığından yatırımların büyük bir kısmı devlet tarafından gerçekleştirilmiştir.
- **Atatürk'ün şu sözü sanayinin ülkemiz için önemini ortaya koymaktadır: "Her yeni endüstri eseri, muhitine refah ve medeniyet ve bütün memlekete mutluluk ve kuvvet vermektedir."**
- Sanayinin gelişmesine bağlı olarak bu sektörün millî gelir içindeki payı da artmıştır.
- Sanayi sektörünün gelişmesi, aktif nüfusun sektörlere göre dağılışını da etkilemiştir.
- Cumhuriyetin ilk yıllarından 1980'e kadar çalışan nüfusun yarısından fazlası tarım sektöründe toplanmakta iken bu süre içinde tarım sektörünün payı azalmış, hizmet ve sanayi sektörlerinin payı artmıştır.
- Örneğin 1970'te sanayide çalışanların oranı %8,5 iken bu değer 2000'de %17,2'ye, 2016'da 19,5'e yükselmiştir.
- Sanayinin gelişmesi aynı zamanda ticaretimizi de etkilemiştir.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında dış satımımız, daha çok tarımsal ürünlere dayalıydı.
- Sanayileşmeye bağlı olarak yerli ham maddeler daha çok işlenerek satılmaya başlandı. Böylece ihracatta sanayi ürünlerinin payı ilk sıraya geçmiş oldu.
- Sanayinin gelişmesi aynı zamanda diğer sektörleri de etkilemektedir. Örneğin sanayi alanında üretilen tarım araçları, gübreler ve tarımsal ilaçlar, tarımsal verimi artırmaktadır.
- Aynı şekilde çeşitli ulaşım yollarının yapımında kullanılan araçlar, fabrikalarda üretilmektedir. Ulaşım yollarını yapan çeşitli araçlar ile ulaşımı gerçekleştiren araçların gelişimi sanayi sektörüne bağlıdır.
- Buna göre sanayinin gelişmesi aynı zamanda ulaşım sektörünün de gelişmesine katkıda bulunmaktadır.
- Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi sanayileşme, diğer sektörlerin de gelişmesine katkıda bulunarak toplumsal gelişmenin itici gücünü oluşturmaktadır. Bu anlamda ülkemizin hızla gelişmesinde en önemli etmen sanayileşme olmuştur.
- **Sanayi üretim endeksi, Aralık 2020'de aylık bazda yüzde 1.3 artarken, yıllık bazda yüzde 9 yükselmiştir.**
- **2020 yılında Türkiye toplam ihracatının %90-95 oranında sanayiye dayalı olduğu tespit edilmiştir.**

2023 Sanayi Vizyonumuz

Türkiye'nin 2023 hedefleri doğrultusunda hazırlanan ve 2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planı; yüksek, istikrarlı ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yanı sıra hukukun üstünlüğü, bilgi toplumu, uluslararası rekabet gücü, insani gelişmişlik, çevrenin korunması ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi unsurları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır.

Bu çerçevede; Türkiye Sanayi Stratejisi'nin vizyonu, "Orta-yüksek ve yüksek teknolojili ürünlerde Afro-Avrasya'nın tasarım ve üretim üssü olmak" şeklinde belirlenmiştir. Bu vizyon doğrultusunda, 2015–2018 dönemini kapsayan Türkiye Sanayi Stratejisi'nin genel amacı ise "Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknolojili ürünlerin üretildiği, nitelikli iş gücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümünü hızlandırmak" olarak belirlenmiştir.

(<http://geka.gov.tr>)